

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI FEJEZETEI ÓZD TELEPÜLÉS FEJLESZTÉSÉHEZ

Bevezető

A kulturális örökségünk megóvásáról a 2001. évi LXIV törvény a kulturális örökség védelméről (Kötv)-rendelkezik.

E törvény 85/A. § szól az örökségvédelmi hatástanulmány készítéséről is: Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni.

A örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésének célja, hogy felderítse, felmérje a településrendezéssel kapcsolatos örökségvédelmi hatásokat és javaslatot tegyen az örökségvédelmi értékek megóvására. Örökségvédelmi hatástanulmány, készítése nélkül előfordulhat, hogy egy a településen belül tervezett beruházási, fejlesztési terület kivitelezés közben kiderülő régészeti, vagy műemléki érintettsége meggátolhatja a beruházás megvalósulását, esetleg váratlan, előre nem számított régészeti feladatellátást tesz szükségessé, mely komolyan befolyásolhatja a tervezett beruházás bekerülési költségeit és megvalósíthatóságát. Régészeti lelőhely területén korlátozottan lehet földmunkát végezni, valamint a régészeti örökség emlékeit csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A régészeti lelőhelyek veszélyeztetése, megsemmisítése, akár csak részlegesen is, örökségvédelmi bírság kiszabását vonja maga után.

A Kormány 68/2018 (IV.9.) rendelete az örökségvédelmi hatástanulmányról 14. sz. melléklete rögzíti a településrendezési eszközök esetében készített örökségvédelmi hatástanulmány részletes tartalmi követelményeit. E követelmény rendszer magába foglalja a műemléki, és régészeti részeket is.

A települési örökségvédelmi hatástanulmány tartalma

A települési örökségvédelmi hatástanulmány szöveges dokumentum, azonosításra alkalmas térképi ábrázolással, fotókkal és egyéb adatokkal, amely legalább az alábbiakat tartalmazza:

1. Örökségvédelmi vizsgálat:
 - 1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag),
 - 1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással,
 - 1.3. A védett műemléki értékek települési értéktára, amely értékkataszterben tartalmazza:
 - 1.3.1. a világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket,
 - 1.3.2. az országos építészeti örökség elemeit,
 - 1.3.3. a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket és a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.
 - 1.4. A helyi építészeti örökség települési értéktára, amely értékkataszterben az önkormányzati főépítész által meghatározottak szerint tartalmazza a helyi építészeti örökség országos vagy helyi védelemre méltó elemeit:
 - 1.4.1. településszerkezetet,
 - 1.4.2. telekstruktúrát és az utcavonal-vezetést,
 - 1.4.3. utcaképet vagy utcakép részletet,
 - 1.4.4. egyéb település karakter elemeket,
 - 1.4.5. építményrészletet vagy az alkalmazott anyaghasználatot, tömegformálást, homlokzati kialakítást,
 - 1.4.6. táj- és kertépítészeti alkotást, egyedi tájértéket, növényzetet,
 - 1.4.7. szobrot, képzőművészeti alkotást, utcabútort.
2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése:
 - 2.1. A települési értéktárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.
 - 2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai:
 - 2.2.1. a régészeti örökségre,
 - 2.2.2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre,
 - 2.2.3. a települési értéktárban szereplő műemléki értékekre.
3. Az értékvédelmi terv tartalmazza:
 - 3.1. az értéktárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények, valamint
 - 3.2. az önkormányzati feladatok meghatározását.

Munkánkban értelemszerűen kizárólag a település régészeti értékeivel foglalkozunk.
A törvény által előírt kötelező tartalmi elemeket kiegészítettük a régészeti lelőhelyek meghatározására és értelmezésére vonatkozó szakmai kritériumokkal.
Így a dolgozat az alábbi egységekből áll össze:

Tartalom

Földrajzi bevezetés	3
Régészeti értékleltár	5
A Herman Ottó Múzeum I-XXIII-ig számozott leltárkönyveinek adatai	9
Régészeti kutatási jelentések	9
Ózdi lelőhelyek korrigált topográfiai adatai	10
A hivatalos nyilvántartásban téves helyen szereplő lelőhelyek pontosítása	10
Az adattári dokumentumok és id. Dobosy László feljegyzései alapján azonosítható, a nyilvántartásban nem szereplő lelőhelyek	18
Biztosan nem korrekt módon ábrázolt lelőhelyek, melyeket a dokumentumok hiányában nem tudtunk pontosítani	20
Dobosy 1995-ben említett, de pontosan nem beazonosítható lelőhelyek	22
További a régészeti lelőhelyek területét érintő megjegyzések:	22
Az ózdi régészeti kutatások története	26
Településtörténet	27
A vizsgált területre vonatkozó térképes adatok	38
A településrendezési tervben változással érintett területek régészeti adatai a fentebbi adatok és a 2019 július 13-án végzett helyszíni szemlén megfigyelték alapján	42
Irodalom:	49

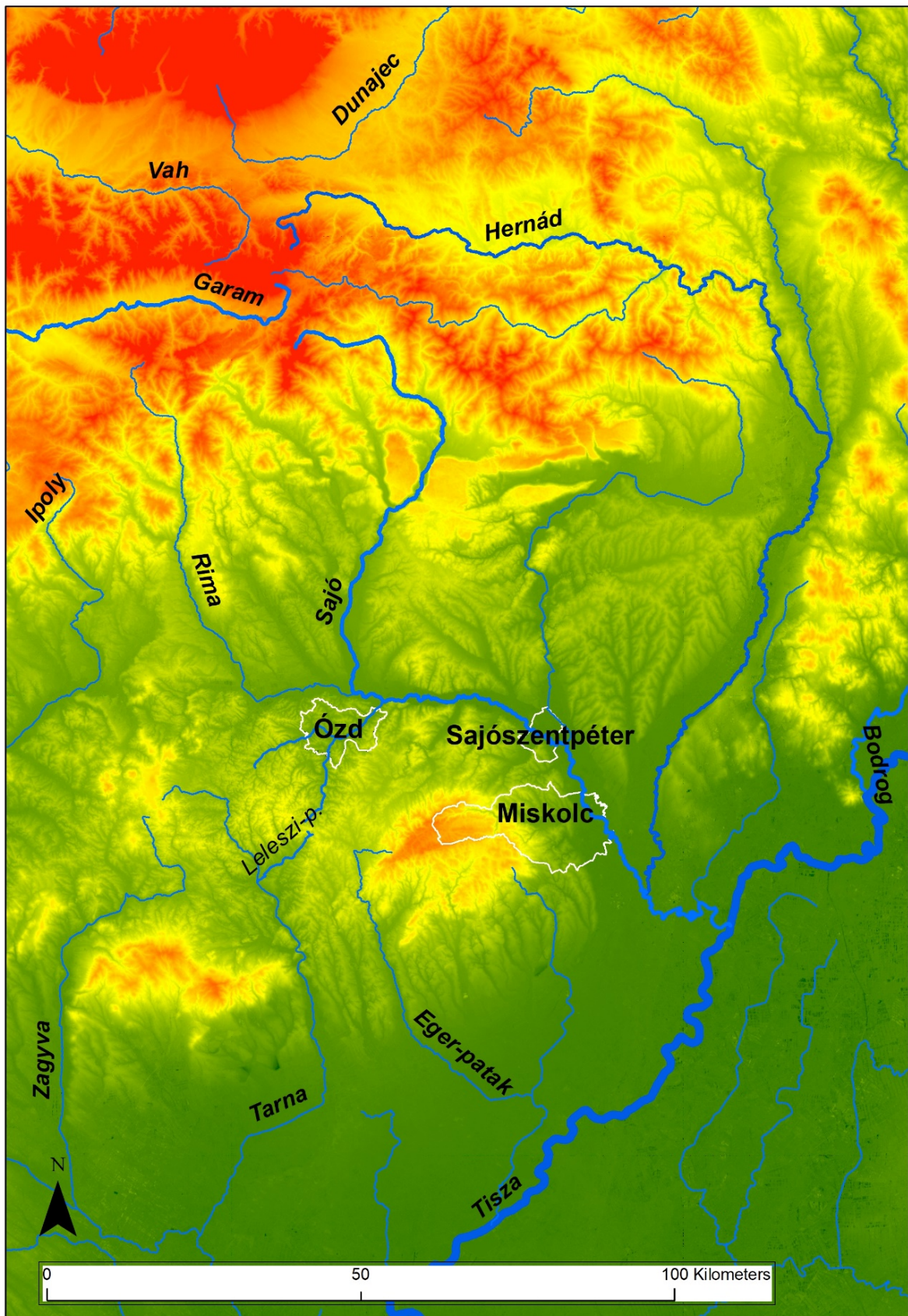
Földrajzi bevezetés

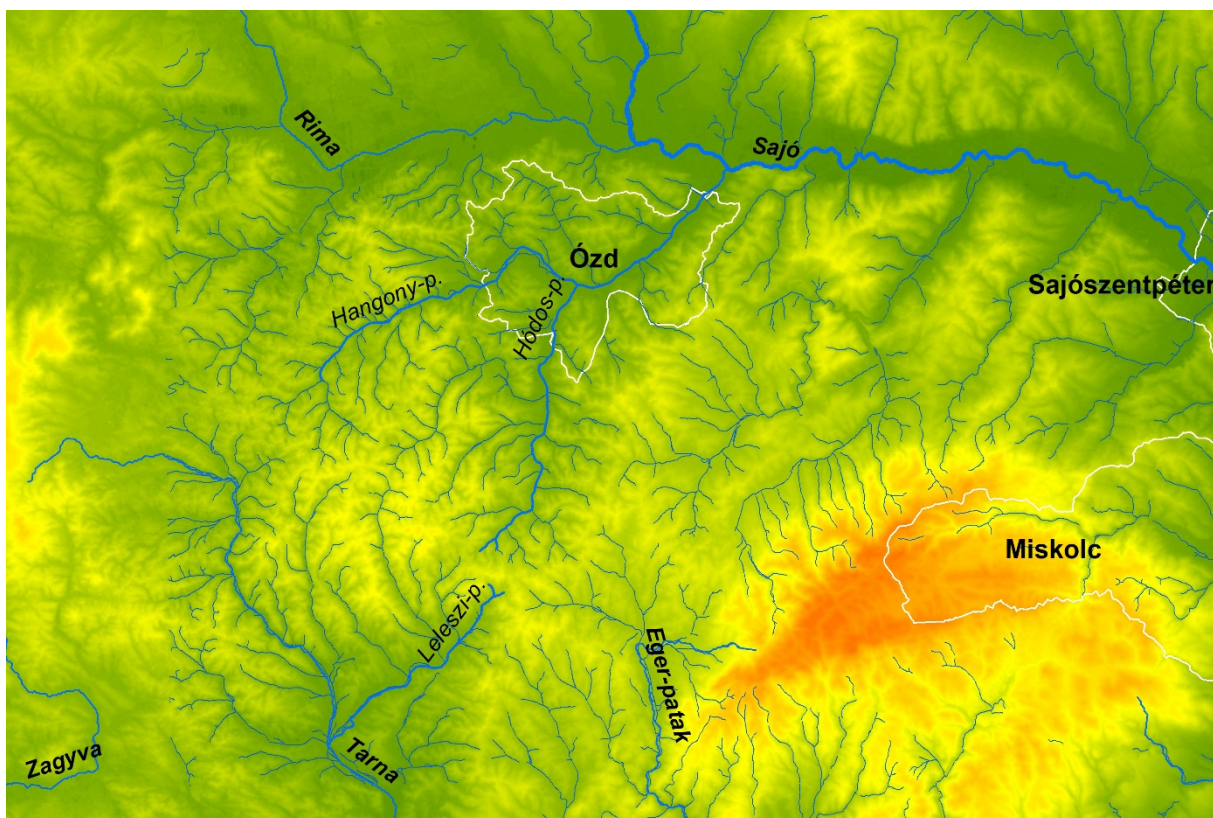
Ózd a Sajó völgyének legnyugatibb részén, délnyugati irányban elágazó, hosszan elnyúló völgyben, a Hangony völgyében fekszik.

A település tágabb kapcsolatrendszerét a folyóvölgyek határozzák meg: A Hangony-patak Ózdot elhagyva ömlik a Sajó-folyóba. A Sajó-folyó völgye az egyik meghatározó útvonal e területen. A Sajó és a Rima a Kárpát-medence központi és északi, hegyvidéki területeivel, tovább haladva a Dunajecce a Kárpátokon túli területekkel, míg a Hangony-, Hódos-, Leleszi-patakok a Tarnával és a Tisza-folyó vízgyűjtő területével, a Kárpát-medence belsejével biztosítja a kapcsolatot.

A város mai területén a 20. század elején még hét másik község is volt Ózdon kívül. 1940-ben kebelezte be Ózd **Bolyok** és **Sajóvárkony** községeket, majd 1949-ben nyerte el a városi rangot. A további öt települést (**Center**, **Hodoscsépány**, **Susa**, **Szentsimon** és **Uraj**) 1978-ban csatolták Ózdhoz. 1999-ben a város egy része, Farkaslyuk önálló községgé alakult.

„A Centertől Szentsimonig terjedő 9 km-es vonalon jobbról-balról sűrűn folynak patakok a Hangonyba. A Ladány-, Hétes-, Farkaslyuk-, Cipó-, Arló-patak jobbról, balról pedig az Uraj-, Szenna- és a Gálvölgyi patak. Nyugatra még Pálvölgye-, keletre Kajlavölgye-patak folyik a Hangonyba. Így a Hangonyon kívül 10 patak és több forrás biztosította a vidék bő vízellátását, és határozta meg kapcsolatrendszerét.

E területet átszelő és a település irányát megszabó Hangony patak 160-170 m tengerszint feletti magasságából helyenként meredeken, de legtöbb helyen teraszokat képezve, lankásan emelkedik ki a folyóvölgyet szegélyező dombvidék. A környék legkiemelkedőbb pontjai a Hétesfő (397m) és a Somsályfő (385m).

A völgy 9 km hosszúságban húzódó része tartozik ma Ózdhoz és folytatódik északkeleti irányban a Sajó Völgyéig, nyugati irányban pedig a hosszan elnyúló Hangony völgyében.

A gyárváros kialakulásával szabályozták a Hangony-, Farkaslyuk- és Uraj völgyi patak medrét és feltöltötték a gyárterületen és a Sári telep helyén húzódó mocsarat. A 60-as évek végén pedig feltöltötték a sajóvárkonyi réten a Hangony bal partján húzódó mocsaras részt. (Dobosy én)”

Régészeti értékleltár

A hivatalos lelőhely-nyilvántartás Ózd határában 44 régészeti lelőhelyet ismer. További 7 régészeti lelőhelyet lehetett lehatárolni irodalmi és egyéb régészeti adattári kutatások alapján.

Vannak olyan régészeti lelőhelyek, melyeket ismerünk ugyan, adattári, vagy irodalmi hivatkozásokból, de helyük nem beazonosítható.

E három csoportba sorolható régészeti lelőhelyek listája az alábbi:

sor-szám	nyilvántartási szám	név	védettség	jelenség	korszak	HOM Rég. Ad. irodalom	HOM Ltsz	megjegyzés
1	16177	Bánszállás	sz	település	vaskor	284-68, 295-68		
2	16179	Katona József út/Cipópusok	sz	település	őskor	1234-1975		módosítva
3	16180	Nagyverők alja dűlő	sz	település	vaskor	291-68, 295-68, 799-69		
4	16181	Kajla fő	sz	település	rézkor	291-68, 292-68, 295-68		módosítva
5	16182	Borbáseleje dűlő	sz	település	császárkor	291-68, 293-68, 295-68		Adatlapon Kajla völgy névvel

6	16183	48as utca	sz	szórvány	középkor	291-68 294-68		
7	16184	Kőaljatető	kiemelt	település	rézkor- Baden vaskor kelta urnateme- tő	256-50 273-68 274-68 295-68 746-69	53.274.1- 10. 53.275.1- 17. 53.726.1-3 68.1.1-48. 73.11.1-96. 73.11.118- 166. 73.11.497- 503. 73.11.517. 73.11.521- 524. 73.11.531- 543. 73.11.544. 73.11.546- 550 73.11.557- 558 73.11.657- 663. 73.11.695 73.11.724 73.11.748	
8	16185	Madách utca 21, 26	sz	település	ismeretlen kor	879-72		=Sajóvárkony, Csűr- dűlőt
9	16186	Hámán Kató út 108	sz	kőeszköz	őskor	1277-76		módosítani kell a poligon méretét
10	16188	Kenderföldek	sz	település	vaskor	281-68 295-68 1387-78	63.21.1-3	módosítva
11	16189	Előd vezér utca 1	sz	település	Árpád- kor	1582-81 1583-81	81.16.1.- 81.16.6.	
12	16190	Bihariék legelője/Csivakodó	sz	település	rézkor- Baden	1581-81 1583-81		
13	16191	Pap- földek/Szaktanulmányképző iskola, Bolyki főút 1	sz	település sír	vaskor	286-68, 710-68		módosítva , korszakot javítani
14	16192	Stadion	sz	település kemence szórvány	rézkor kelta római kor Árpád- kor őskor neolitikum bronzkor	295-68 2811-2000	62.91.1-40 65.21.1-9 68.2.1-9. 68.2.10-14. 73.11.198. 73.11.200- 206. 73.11.520. 73.11.525. 73.11.556. 73.11.559- 588. 73.11.589- 624. 73.11.626.- 656. 73.11.696- 716.	

							73.11.719-723. 73.11.737-738. 73.11.746 73.11.750-768 73.11.775-794 73.11.797-877 73.11.879-887.	
15	16193	Március 15. út 52	sz	sír	ismeretlen kor	287-68		
16	16194	Béketelep/kenyérgyár fölött	sz	sír	kelta	289-68		
17	16195	Zrinyi utca 1	sz	település	vaskor	709-68		módosítva korszak is
18	16196	Szálás hegy	sz	település	neolitikum középkor	275-68	73.11.487-489. 73.11.490.	korszak is módosítva
19	16197	Búzásölgy dűlő/Bolyok Zsidótemető	sz	település	újkőkor	276-68 295-68		névváltoz atot módosítani
20	16198	Sajóvárkonyi kápolna	sz	település temető	kelta avar	277-68 295-68	63.23.1	módosítva
21	16199	Dobó István út	sz	település	rézkor?	278-68 295-68		módosítva Dobó István út 94, 96
22	16201	Kistói dűlő	sz	település	rézkor vaskor	282-68 295-68		módosítva
23	16202	Derítő telep	sz	település	római kor népvándorlaskor	283-68 295-68 5688-15	63.38.1-4	
24	16203	Csapod alja/Bolyki telek	sz	település	római kor	285-68 295-68		ok névmódosítás
25	16204	Kohászati Művek	sz	szórvány	ismeretlen kor	288-68		Ércpörköldé
26	16206	Biben völgy	sz	település	ismeretlen kor	779-69		
27	16207	Szentsimon-Kenderföldek	sz	szórvány temető település	rézkor szkíta római kor népvándorlaskor	2076-89 2106-90 2214/a-1991 2216-91 2282-93 2372-94 3280-02		
28	16208	Bika pad	sz	település	ismeretlen kor	2372-94		
29	16209	Bakortvány tető	sz	szórvány	ismeretlen kor	2372-94		
30	16210	Szilaja	sz	település	ismeretlen kor	377-68 2372-1994		módosítva
31	16211	Kertmegi dűlő	sz	település	ismeretlen kor	779-68 2372-94		módosítva György 2009 Szentsimon ÉNy-i területére

								jelöli tévesen
32	16212	Vizslás/Asztalos szövetkezet	sz	település szórvány	vaskor középkor	2372-94		módosítva
33	16213	Szurdok oldal	sz	település	késő középkor	2372-94		
34	16214	Szurdok tető	sz	temető	középkor	2372-94		
35	16216	Homok dűlő	sz	település	ismeretle n kor	2372-94		
36	16217	Csamasz	sz	település	pleisztoc én állatcsont ok, ismeretle n kor	374-68 2372-94		
37	16291	Szentsimon-Agyagas dűlő	sz	település temető	népvánd orlaskor Árpád- kor	375-68 376-68 751-69		a telepulet ek és a sírok között 50 méter távolság, a sírok Árpád koriak
38	16472	Center	sz	temető	rézkor- Baden kelta	104-68 107-68	73.11.795.- 73.11.796.	Sajópüspö ki közigazgat ási határához tartozik
39	33205	Szentsimon, Domb-alja	sz	település	rézkor- Baden kelta római kor középkor			
40	35612	Szurdok tető	sz	sír temető szórvány	ismeretle n kor középkor	2372-94 MNM Rég. Ad. 322 Sz. V. MNM Rég Ad.: 417 Sz VII MNM Rég Ad. 43 Sz I.		
41	67415	Szentsimon, Római katolikus templom	sz	templom	középkor			
42	67417	Uraj, Római katolikus templom	sz	templom	középkor			
43	75133	Szentsimon, Károlyi úttól keletre	sz	település, urnasír	római kor középkor	4747-10		azonos lehet a Paptag, Újtelep, Károlyi Mihály utca, 2392-94 dokument umban leírttal
44	92751	Susa -Földút	sz	település	Árpád- kor középkor	6338-2017		

Az adatbázisban nem szereplő lelőhelyek								
		Tanácsköztársaság út – ma Kőalja út 102, 104, Kőalja, Holló telek		urnasír	bronzkor, Kyajtice kultúra –	1388-78		új poligon berajzolva
		Kőaljai kertek, Tanácsköztársaság út 76-82		urnasír	vaskor	3433-63 Dobosy 1969, 20		feltehetően azonos az előző adattal
		Ságvári Endre telep 32-36 – Újtelep 32-36		település	őskor, középkor	290-68		új poligon berajzolva
		Pipis hegy alja/ Dobó István út 57, 59, 61			vaskor	279-68		új poligon berajzolva
		Malinovszki úti telep (Tábla)		sír	Árpád-kor	280-68		új poligon berajzolva
		Center, Temető			népvándorlaskor?	Dobosy 1995		új poligon berajzolva
		Írvölgy eleje-kertmegi dűlő		település		2372-94		új poligon berajzolva
Nem beazonosítható lelőhelyek								
		Kerekhegy			rézkor Baden			helye nem azonosítható be
		Bolyki főút mellett		település		1041-74		helye nem azonosítható be
		Úraj-Bükkalja			rézkor Baden	Rozsnyói		helye nem azonosítható be
		Urajtól északra 0,5 km-re			népvándorlaskor	Rozsnyói		helye nem azonosítható be
		Center- Tóth Ede útról				Dobosy 1995		helye nem azonosítható be
		Center, elhagyott bányabejáratnál			50 cm hosszú kardot	Dobosy 1995		helye nem azonosítható be

A Herman Ottó Múzeum I-XXIII-ig számozott leltárkönyveinek adatai

A Herman Ottó Múzeum régészeti leltárkönyvei sok esetben egy-egy ismert régészeti lelőhelyre, illetve múzeumba került leletre vonatkozóan az egyedüli információt tartalmazzák, így módon nem mindig állnak átfedésben a Régészeti Adattár dokumentumaival.

Ózd közigazgatási határát érintő leltárkönyvi bejegyzések listája a fenti táblázatba beépítve látható. A leltárkönyvi bejegyzések nem tartalmaznak olyan adatot, mely további lokalizálható régészeti lelőhelyre vonatkozna. Az ózdi Gábor Áron múzeumnak a Herman Ottó Múzeumba átkerült leletei között nagy mennyiségű lelőhely nélküli tárgy található, ezek előkerülésének területi lokalizálására azonban már nincs mód.

Régészeti kutatási jelentések

A Herman Ottó Múzeum évkönyveiben 1957-től 1992-ig a múzeum régészeti kutatásai éves jelentésekben jelentek meg. Majd a jelentések 2006-tól újra megtalálhatók az évkönyvben. Az 1998-tól 2014-ig kiadott Régészeti kutatások Magyarországon című sorozat szintén éves bontásban teszi közzé a kutatott területek jelentéseit. Ez utóbbi kötetekben nem található ózdi említés. Ezek között a következő ózdi említéseket találhatjuk.

név	megjelenés	jelenség	kutató
-----	------------	----------	--------

Szentsimon	HOMÉ 2 (1958) 131.	pleisztocén állatcsontok	Kalicz Nándor
Csivakodó	HOMÉ 21 (1982) 119	rézkor	Wolf Mária-Koós Judit
Előd vezér utca	HOMÉ 21 (1982) 119	Árpád-kor	Wolf Mária-Koós Judit
Kenderföldek	HOMÉ 17-18 (1979) 113	őskor	Gádor Judit- Hellebrandt Magdolna-Simán Katalin
Tanácsköztársaság út 102	HOMÉ 17-18 (1979) 113	őskori urnasírok	Gádor Judit- Hellebrandt Magdolna-Simán Katalin
Katona József út	HOMÉ 15 (1976) 68	őskor	Gádor Judit- Hellebrandt Magdolna
Eperjesdűlő út 29	HOMÉ 15 (1976) 68	őskor	Gádor Judit- Hellebrandt Magdolna
Tanácsköztársaság út 102-104	HOMÉ 10 (1971) 509	urnasírok, bronzkor	Kemenczei Tibor-K. Végh Katalin
Madách u. 21/Csűr dűlő	HOMÉ 12 (1973) 604	?	Gádor Judit- Hellebrandt Magdolna
Ózd-Kőalja, tanácsköztársaság út 104 (Holló féle telek)	HOMÉ 15 (1976) 68	rézkor	Gádor Judit- Hellebrandt Magdolna
Szentsimon Kenderföldek	HOMÉ 28-29 (1991)652-653, 660	szkíta, császárkor, IX-X. sz	Koós Judit-Lovász Emese-Révész László-Wolf Mária

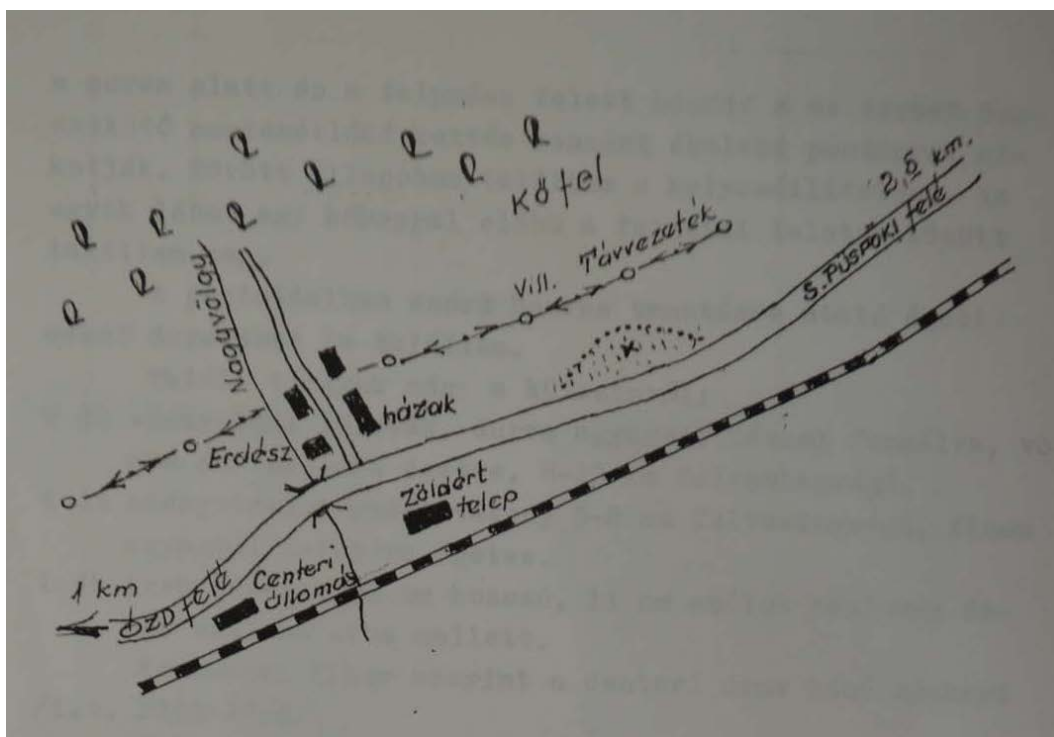
A jelentések adatai alapján szintén nem lokalizálhatunk eddig ismeretlen régészeti lelőhelyet.

Ózdi lelőhelyek korrigált topográfiai adatai

Dobosy László lelőhelybejelentő adatlapjai alapján a fentebbi értéktárban megtalálható és alapvetően a Miniszterelnökség nyilvántartásának alapján elkészített adattáblában és hozzá tartozó térképi állományban a következő javításokat kell tennünk.

A hivatalos nyilvántartásban téves helyen szereplő lelőhelyek pontosítása

1, Ózd-Center (16472) A jelenleg a centeri vasútállomás közelébe, az út déli oldalára jelölt poligon téves. Dobosy L. helyszínrajza alapján a lelőhely pontos helye:

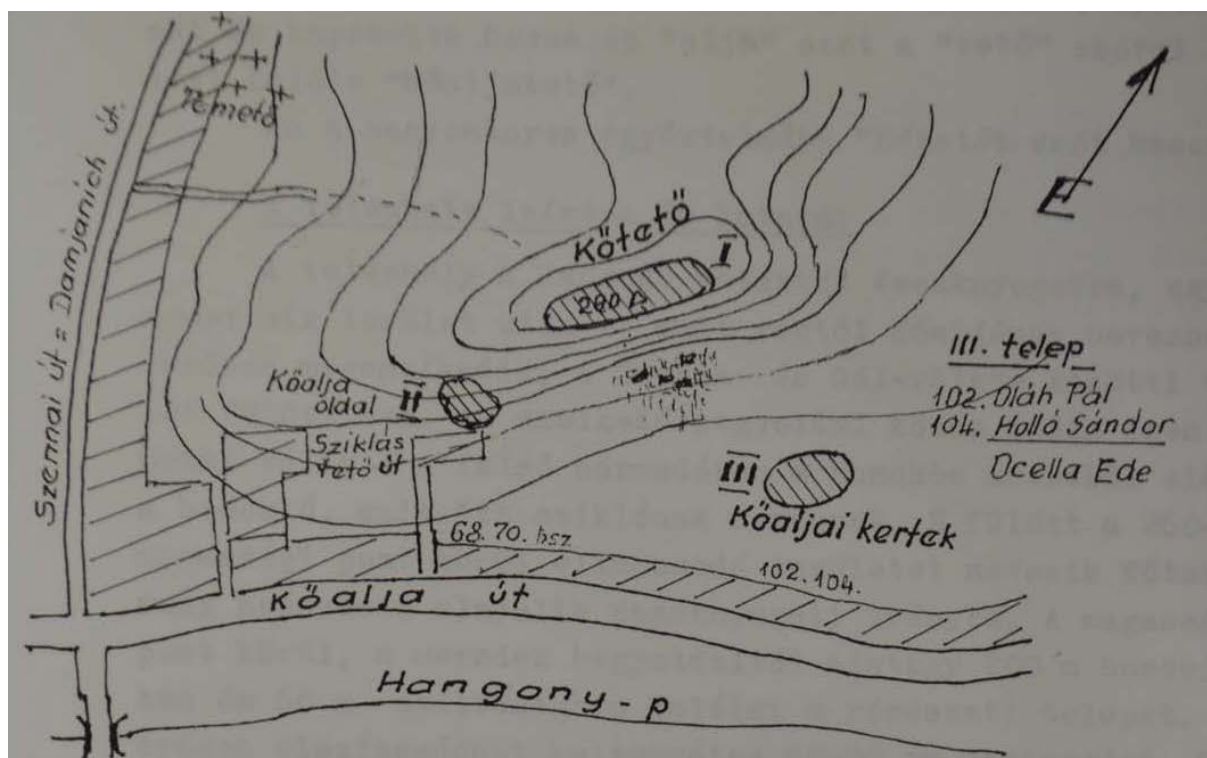

A terület ma Csemetekert.

A lelőhely Sajópüspöki közigazgatási határához tartozik.

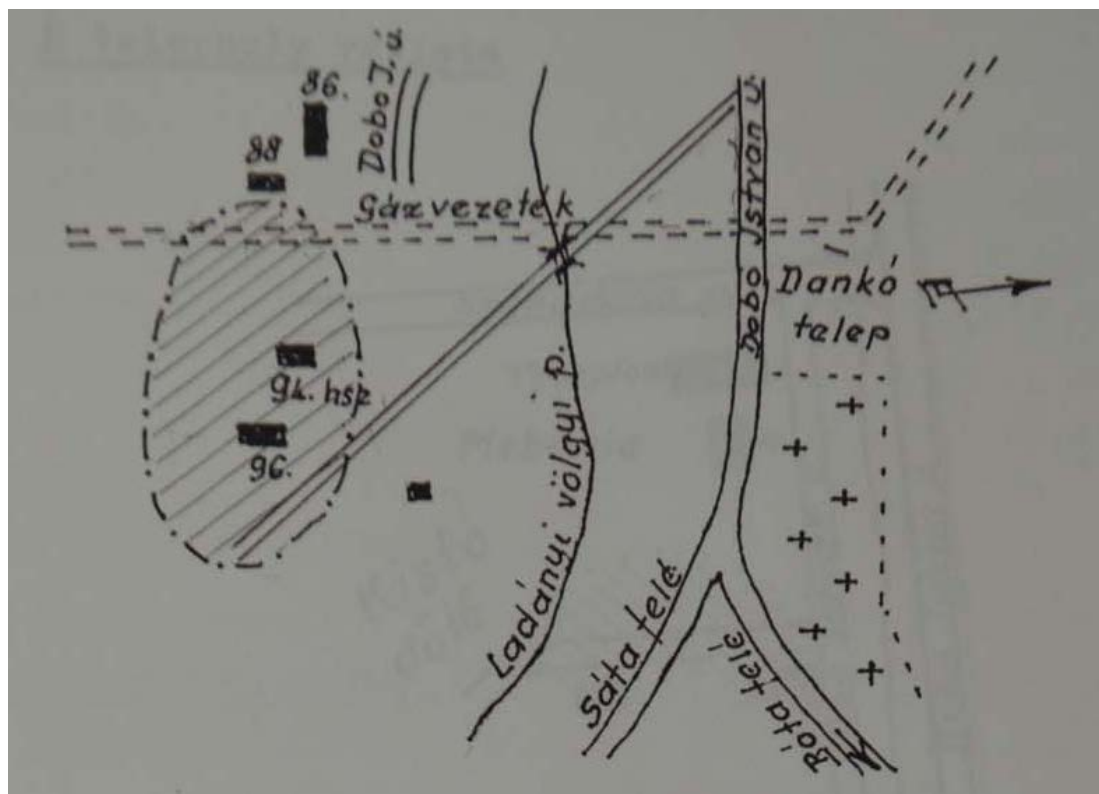
2, Ózd-Kőalja tető/Kőtető (16184)

A terület legismertebb és kiemelten védett régészeti lelőhelye a területi viszonyoknak megfelelően teljesen rossz irányban van feltüntetve. A lelőhely kiterjedése K-Ny-i irányú és nem az erősen meredek oldalú É-D-i poligon a helyes

3, Ózd, Dobó István út (16199)

Dobosy 1995 alapján a lelőhely helye pontosítva. Rézkorhoz sorolja, de a leletanyag díszítetlen edénytöredékekből állt.

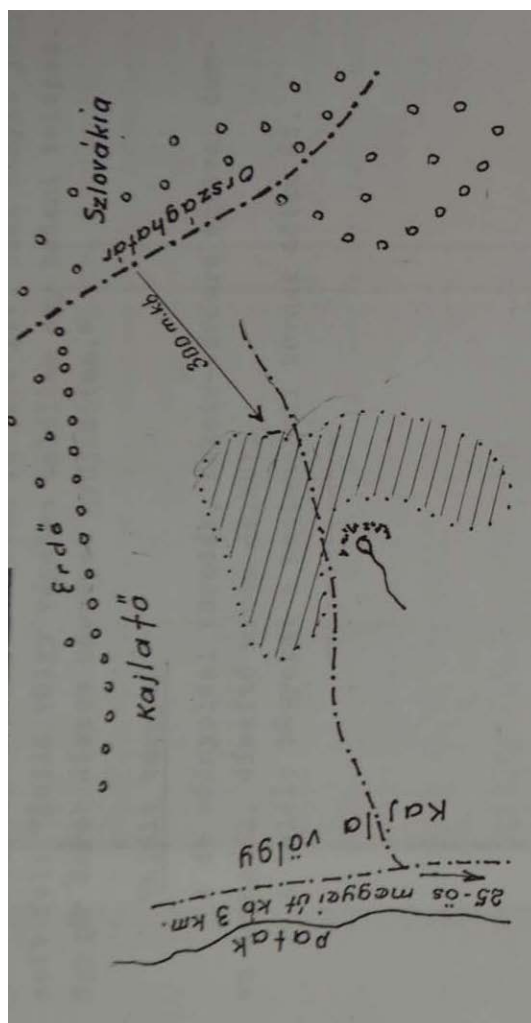
4, Kistói dűlő (16201)

Dobó István út 4-6. Nem a templom területe, hanem tőle délre. Rézkor és koravaskor?

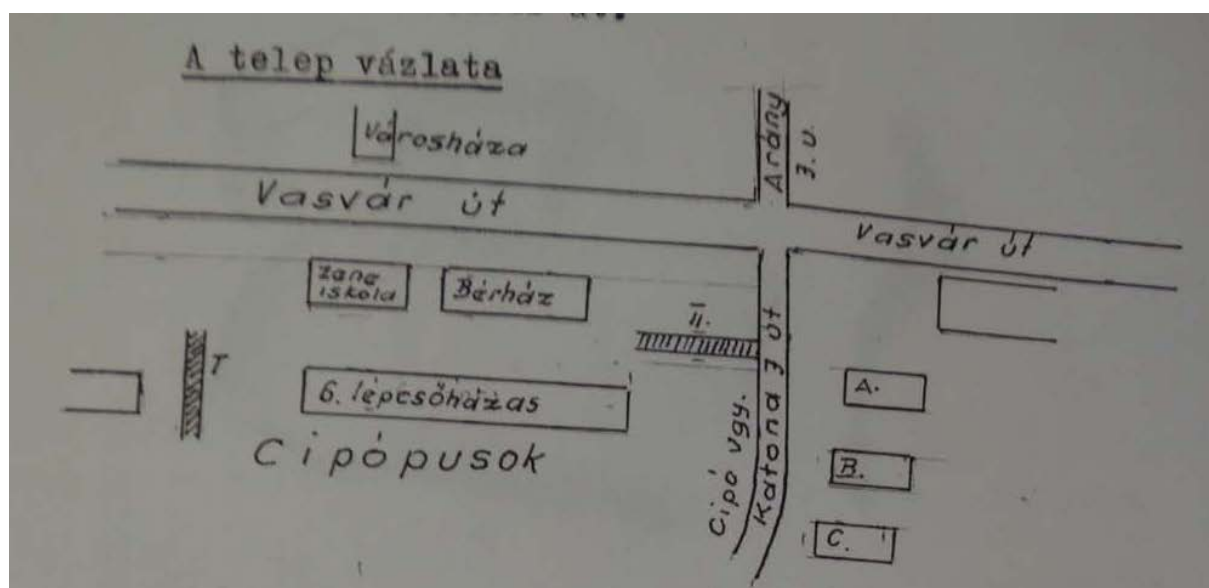
5, Kajlafő (16181)

Az eredeti poligonhoz képest azonos helyen, de kiterjedésében pontosítás történt.

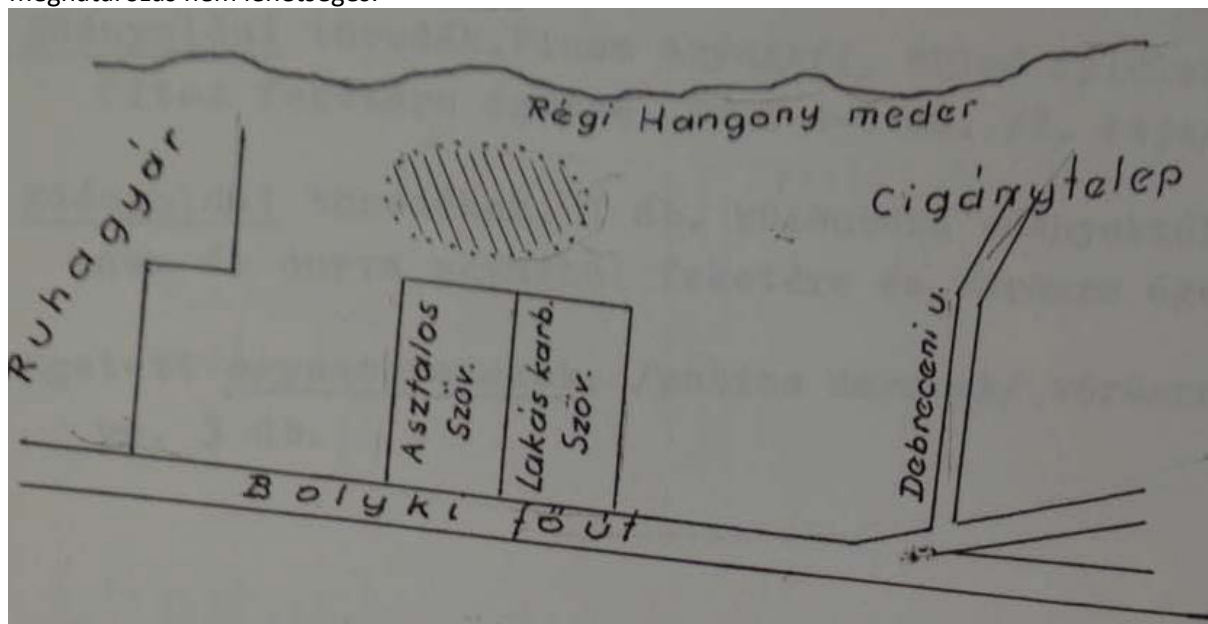
6, Katona József út /Cipópusok dűlő (Vasvár puszta területén) (16179)

A lelőhely helyzete a térképvázlatnak megfelelően módosítva. Dobosynál kora vaskori lelőhely, a nyilvántartásban általános őskor besorolás szerepel. A Dobosy kézirat rajzai alapján pontosabb meghatározás nem lehetséges.

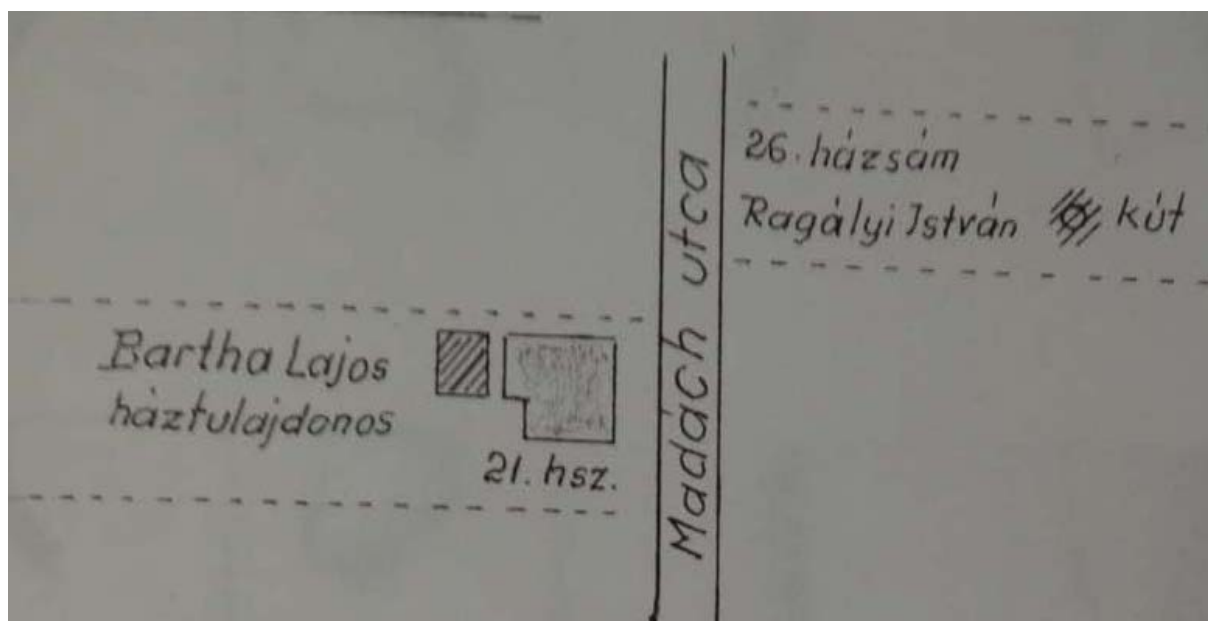
7, Vizslás/Asztalos szövetkezet (16212)

A lelőhely helyzete a térképvázlatnak megfelelően módosítva. Dobosynál kora vaskori lelőhely, a nyilvántartásban vaskor, középkor besorolás szerepel. A Dobosy kézirat rajzai alapján pontosabb meghatározás nem lehetséges.

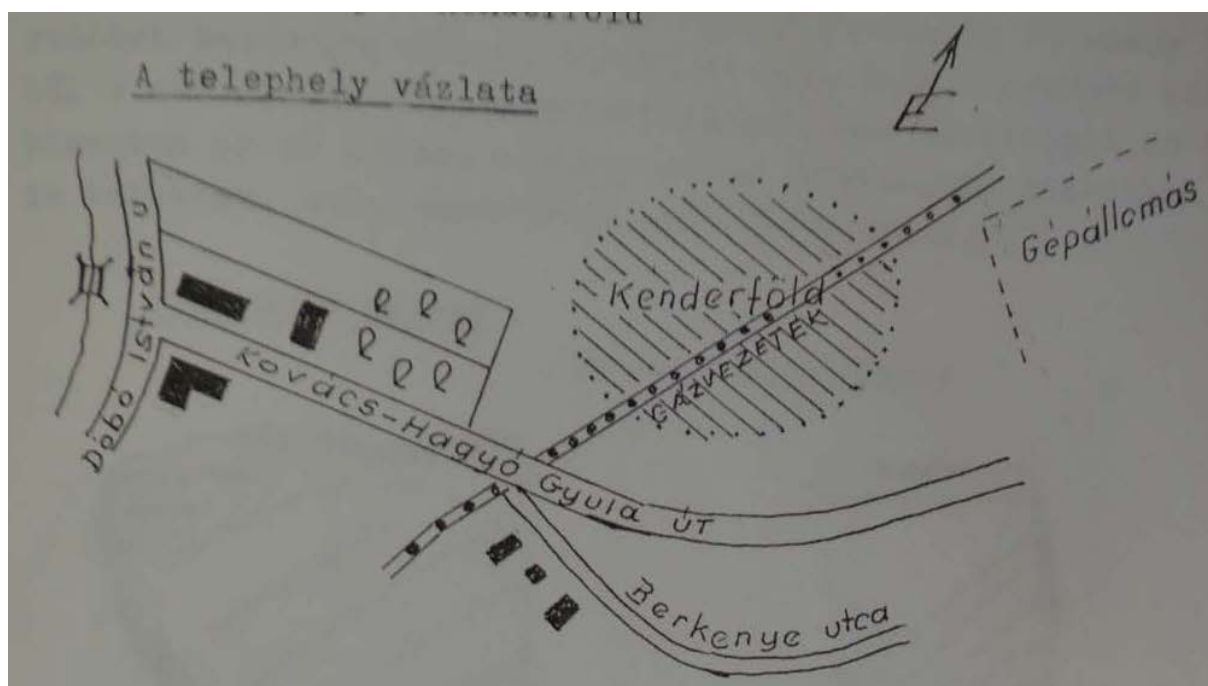
8, Madách utca 21

A lelőhely helyzete a térképvázlatnak megfelelően módosítva, jelentősen csökkentve ezáltal a területet. Dobosynál kora vaskori lelőhely, a nyilvántartásban ismretlen kor besorolás szerepel. A Dobosy kézirat rajzai alapján pontosabb meghatározás nem lehetséges.

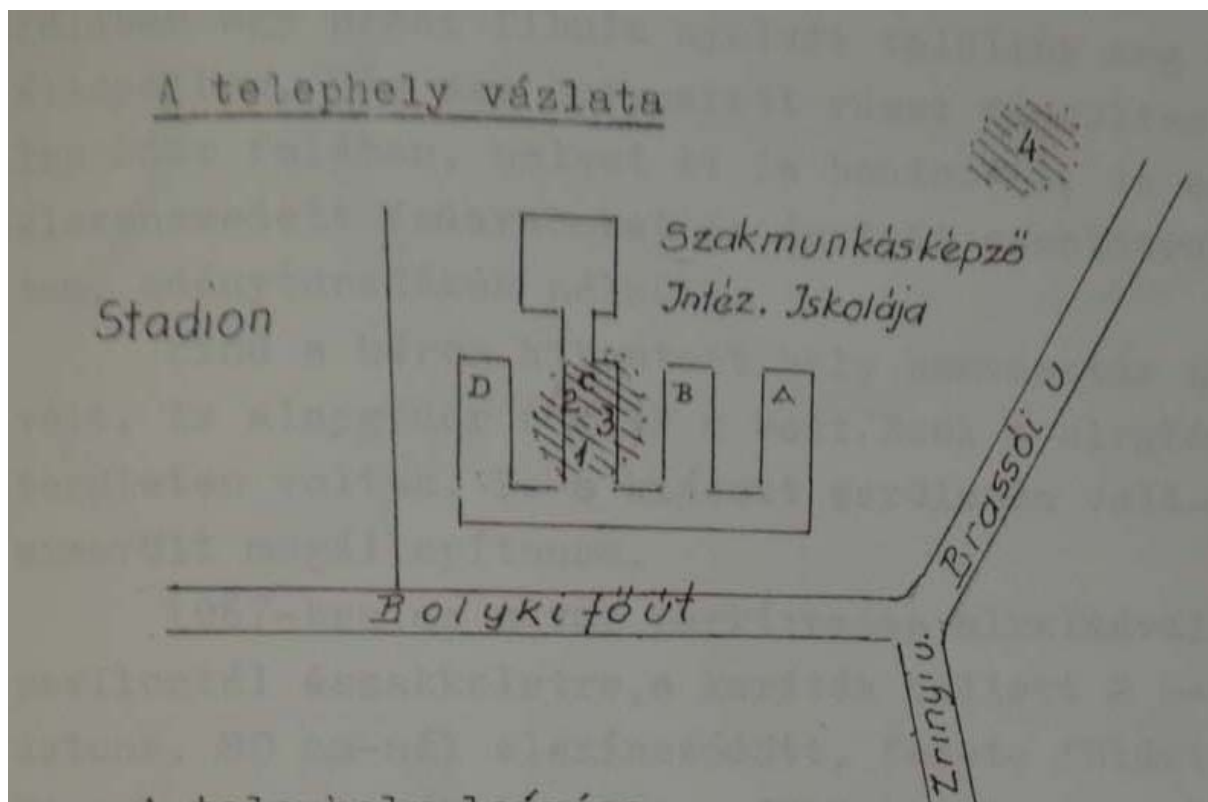
9, Kenderföld (16188)

A lelőhely helyzete a térképábrázlatnak megfelelően módosítva. Vaskor.

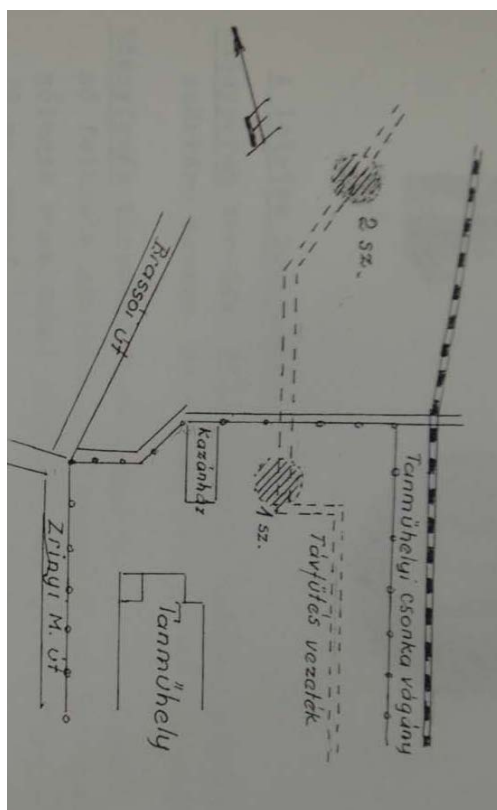
10, Pap földek/Szaktanácsképző iskola (16191)

A kéziratban az iskola egyik szárnyának építésekor előkerült anyag mellett az iskola udvarán előkerült leletekről is szó esik. Ennek értelmében a 16191 poligonját növelni kell. Az így megnövelt poligon magában foglalja a -ös lelőhelyet, mely azonban rossz helyre került berajzolásra. Ennek módosítása után a két poligon az út eltérő oldalára kerül.

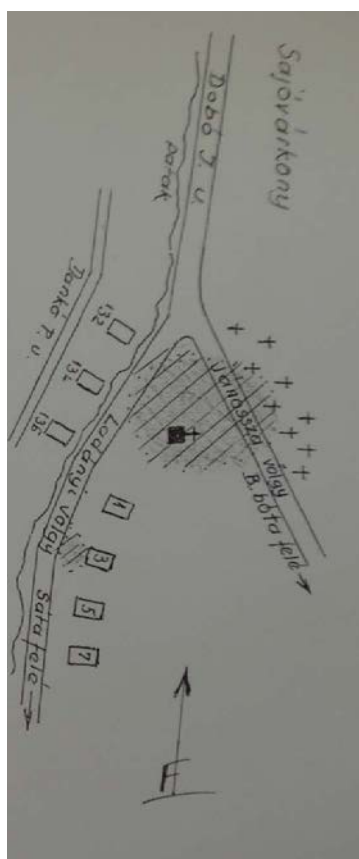
11, Szakmunkásképző tanműhely/Zrinyi utca 1 (16195)

A poligont az iskola területéről, az út másik oldalára kell tenni a mellékelt térképvázlat alapján.

12, Sajóvárkony-Kápolna (16198)

Kis területi módosítás a térképvázlatnak megfelelően.

13, Kertmegi dűlő

A lelőhely azonosítása a térképvázlat ellenére is nehézségbe ütközik. A lelőhely leírása említi, hogy a területe a Szent István út zárja.

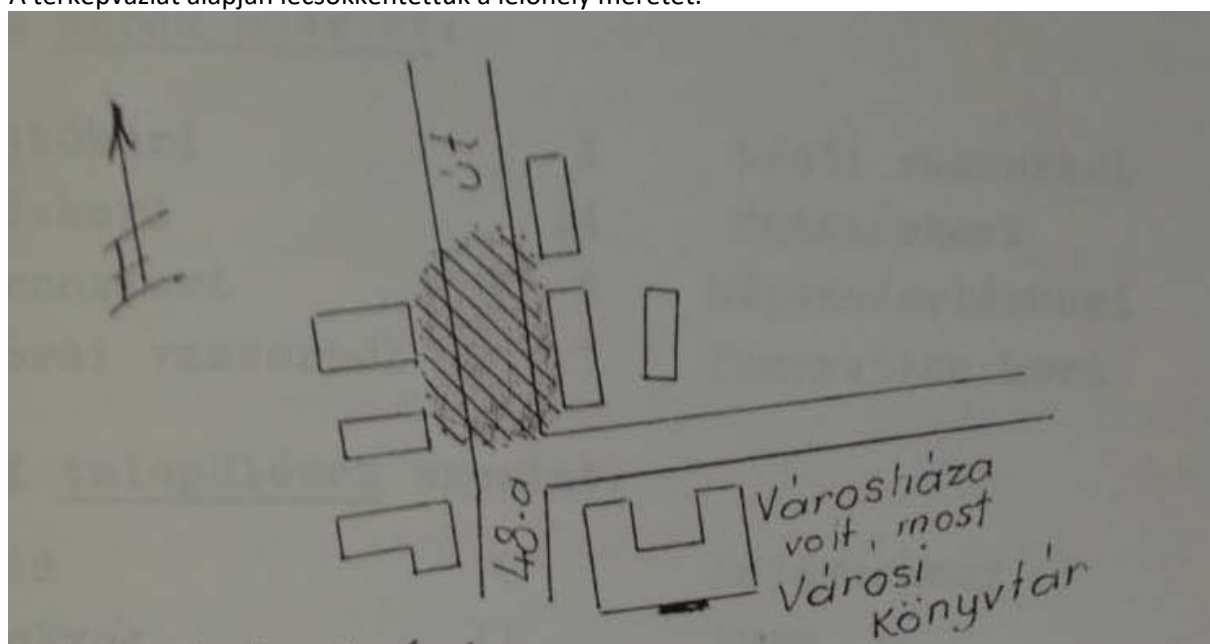
A régészeti telepként jelölt terület nagy részét 1970-től beépítették négyszintes lakóház tömbökkel. E területet mint Ujváros részt a hegy aljában a Szent István út zárja le.

A térképen ábrázolt kolerás temetőről annyit tudunk, hogy a Bíben hegy oldalában volt. Így nagy valószínűséggel rajzoltuk csak új helyre a lelőhely poligonját.

14, 48-as út (16183)

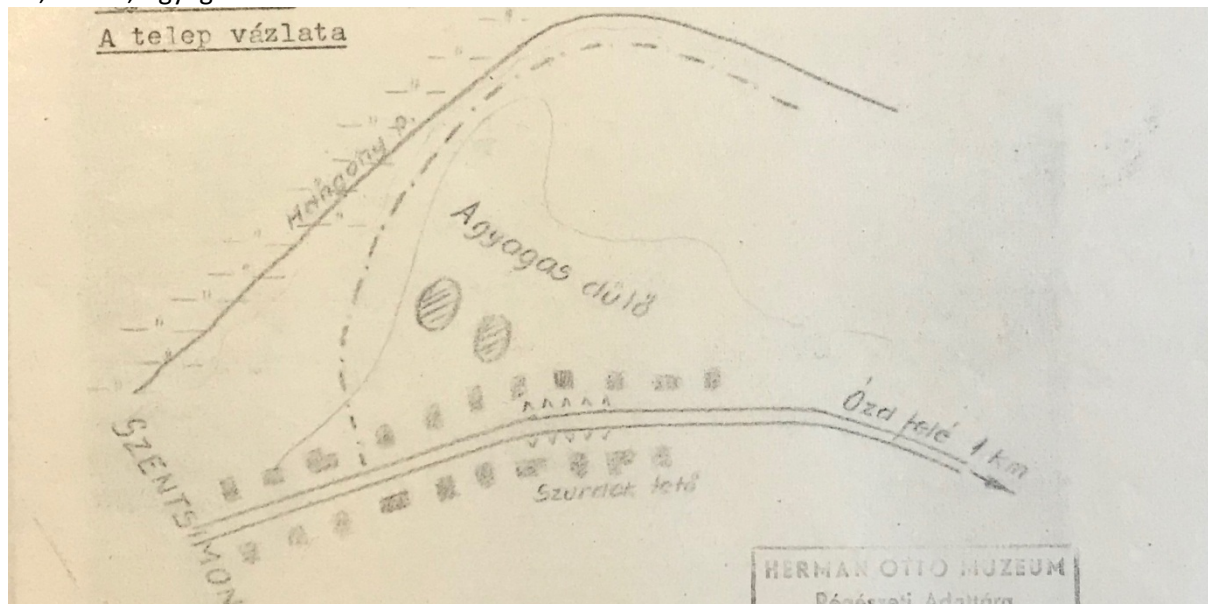
A térképvázlat alapján lecsökkentettük a lelőhely méretét.

15, Ózd-Szentsimon-Domb alja

2002-ben Hellebrandt Magdolna terepbejárás során azonosított lelőhelyétől 50 m-re 2009-ben György László azonos leletanyaggal jellemezhető + bronzkor lelőhelyet talált, mely a Dombalja 2 elnevezést kapta a HOM Rég Ad.: 4747-10 számú Ózd-Szentsimoni hatástanulmányban. A 2. számú lelőhely nem lett átvezetve a nyilvántartásba, így a két lelőhely összevonásával az általunk megadott poligont fogjuk bejelenteni Dombalja néven.

16, 16291, Agyagas dűlő

17,

16210,

Szilaja

dűlő

18, 16207, Szentsimon Kenderföldek

A területet a már lepusztult bányagödör méretéről megnöveltük, a többszöri terepbejárások eredményei alapján

Az adattári dokumentumok és id. Dobosy László feljegyzései alapján azonosítható, a nyilvántartásban nem szereplő lelőhelyek.

E lelőhelyeket Dobosy 1995 alapján berajzoltuk az összesítő térképünkre.

1, Ózd-Kőalja oldal — térképvázlatot lásd a Kőalja tetőnél

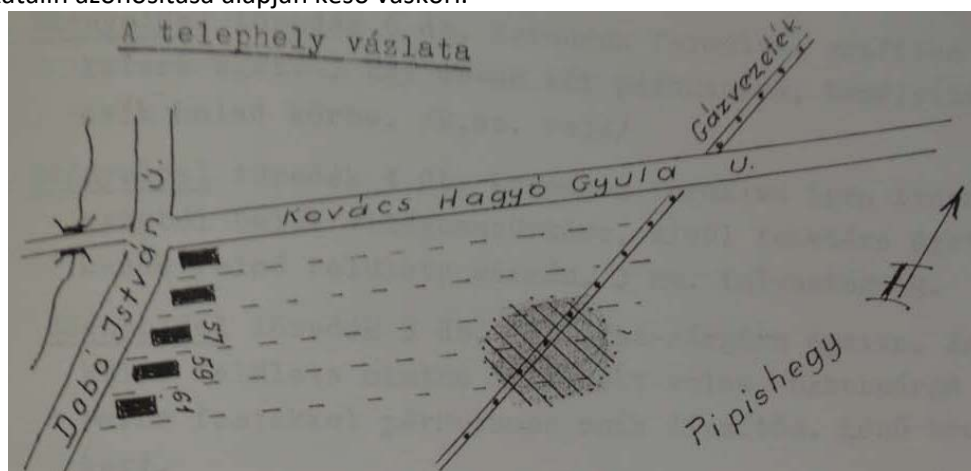
Rézkori leletanyag, kultúrrétegben, objektum nélkül a Kőalja út 68, 70-es számú házak kertjéből.

2, Ózd-Kőaljai Kertek — térképvázlatot lásd a Kőalja tetőnél

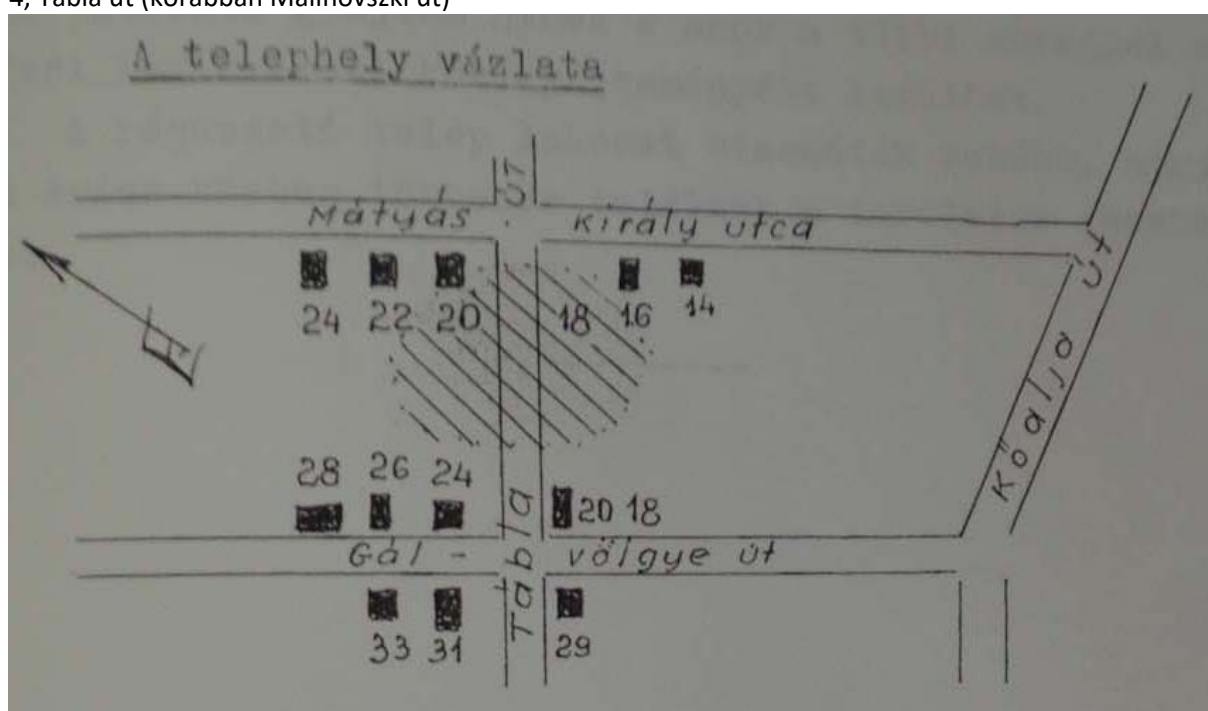
A Kyjatice kultúra urnasírai a Kőalja út 102, 104 számú házak kertjéből. A leletanyag az ózdi múzeumban található.

3, Pipis hegy alja/ Dobó István út 57, 59, 61

K. Végh Katalin azonosítása alapján késő vaskori.

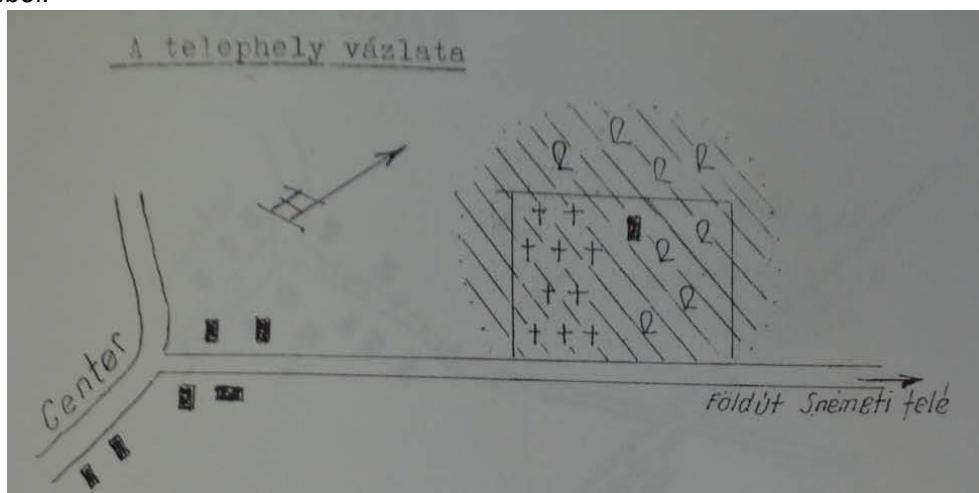

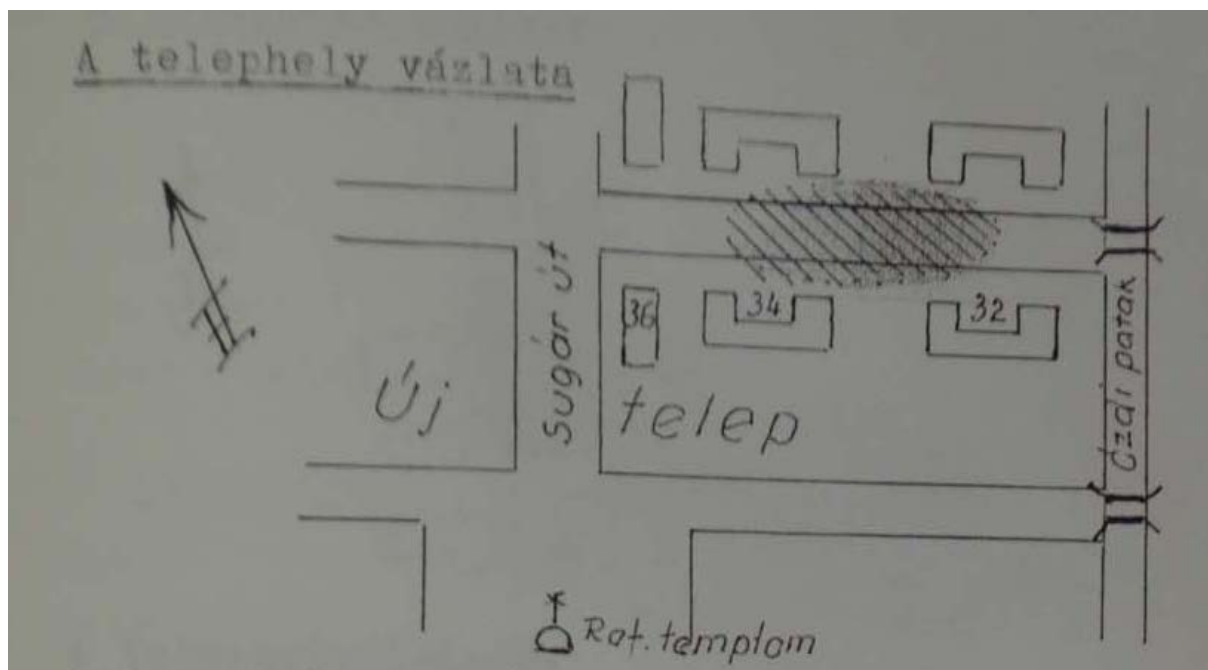
4, Tábla út (korábban Malinovszki út)

5, Center, temető

Dobosy kéziratában népvándorláskorinak meghatározott, jellegtelen leletanyag, a Centeri település temetőjéből.

Biztosan nem korrekt módon ábrázolt lelőhelyek, melyeket a dokumentumok hiányában nem tudtunk pontosítani.

- 16186, Hámán Kató út 108 – egy házhelyhez képest lett meghatározva, irreálisan nagy a nyilvántartásban szereplő poligon

Vannak olyan régészeti lelőhelyek, melyek lokalizálása csak dűlőnév-szintjén volt lehetséges. Az adott földrajzi névhez kapcsolva jelölt lelőhelyek biztosan nem fedik pontosan az egykori megfigyeléseket. E lelőhelyek eredeti dokumentációja a HOM RégAd.: 2372-94-es dokumentumában található, melyet nem találtunk tanulmányunk készítésekor meg az adattárban. A múzeum digitális adatbázisában a lelőhelyek regesztája található, azonban a térképvázlatokat ez a dokumentum már nem tartalmazza. A regeszta teljes szövegét a lelőhelyek felsorolása után tanulmányunkban közöljük. *Megjegyzéseinket dőlttel írtuk a regeszta szövege után.*

- 16206 Bíben völgy
- 16208 Bika-pad
- 16209 Bakortvány-tető
- 16213 Szurdok oldal
- 16214 Szurdok tető — való helye feltehetően a 35612 poligonjánál van
- 16216 Szentsimon-Homok dűlő
- 16217 Szentsimon-Csamasz

HOM RégAd.: 2372-94:

Ózd-Szentsimon régészeti telephelyeinek összegzése, Dobosy László készítésében. Szentsimon területén földmunkák, házalap ásáskor régebben is kerültek elő leletek. A Nyírjes dűlő legmagasabb pontján 1907-ben a makadámút építése előtt csontvázat találtak. 1950-ben az út mellett kiosztott házhelyeken, a mostani Szurdok-tetőn több sírra bukkantak alapásáskor. Az 1930-as években a Homokon, Voda-ház területén ősi település nyomaira bukkantak, kiégett tűzhelyeket találtak. 1959-ben a tsz homokbányájában megkövesedett mamutcsontok is előkerültek.

A dokumentum a továbbiakban ismerteti a telephelyek vázlatrajzát, leírását és a talált leletek leírását és rajzait.

1. Bika-völgy vagy Bika-pad. Az Ir-patak völgyét a Rigómáj-tető Ny-i oldalától Bika-völgynek nevezi a lakosság. A völgy kezdetén, a patak jobb oldalán régészeti telep húzódik. 1992 decemberében Füle Lóránt paticsdarabot, nagy mennyiségű cseréptöredéket gyűjtött.

2. Bakortvány-tető. A falutól ÉNy-i irányban, K-Ny-i fekvésben húzódik a Rigómáj-tető 287 m magaslattal. Az 1 km hosszúságú hegyvonulat K-i, 285 m-es csúcsát Bakortványtetőnek nevezik. A falutól légvonalban kb. 800 m-re van, a Forgógödre fölött. Füle Lóránt két hullámos díszítésű edénytöredéket és egy golyók öntésére szolgáló öntőformát talált.

3. Szilalja (népiesen Szilaja). ÉK-re a falutól mintegy 1,5 km-re, a Hangony-patak régi medre felett 6-8 m-re kiemelve, kiterjedt sík terasz alakult ki a Szilaja-Hegyese lábánál, a Vaskapunak nevezett völgyrészsel szemben. Ezt a helyszínt Lovász Emese, Koós Judit, Révész László és Wolf Mária több esetben felkereste. A telepről nagy mennyiségű edénytöredék származik.

4. Kenderföld, vagy Alsó-homokbánya. A falu ÉK-i végén lévő temetőtől kezdődő s a Hangony-patak régi medre fölött húzódó keskeny területet nevezik Kenderföldnek, itt 1940-es években Rozsnyói Márton már felismert régészeti telepet. Edénytöredékeket talált itt. Nép-vándorláskorúnak minősítette, később ismeretlen korúnak nevezte. 1964-ben Dobosy László cserepeket talált, K. Végh Katalin neolitikus korúnak minősítette. — *Ez utóbbi adat a zsidó temető melletti homokbányára vonatkozik. Itt valószínűleg a két homokbánya adatai keveredtek.*

A dűlőnek a hangonyi-patak felé eső szélén homokbányát nyitottak, ahol a miskolci múzeum régészei ásatást végeztek.

5. Irvölgy eleje-Kertmegi. A régi falu DNY-i végén, a Hangonyt Szentsimonnal összekötő műúton lévő híd alatt halad keresztül az Ir-patak. A hídtól ÉNy-i irányban mintegy 50 m-re a patak bal partján kezdődő teraszon kiterjedt régészeti telep fekszik. Edénytöredékek, paticsok, bronz kartekecsek és fülbevalók voltak a lelőhelyen. — *új poligont rajzoltunk hozzá*

6. Vizslás. A községtől ÉK-i irányban, az áthelyezett Hangony-patak jobb partján a Dombaljától a Bolyok területe mellett lévő MÉH telepig kiterjedt régészeti telep húzódik. 1940-es években Rozsnyói Márton edénytöredékeket gyűjtött itt. Régen itt homokbánya volt. Később is sok edénytöredék került elő, vaskoriak, és sokban egyezők a Kenderföld e korból származó leleteivel. — *Dobosy 1995 alapján pontosan azonosítani lehetett, ez azonban nem felel meg az itteni leírásnak*

7. Szurdok-oldal, Szardóka dűlő. Az Ózdról Szentsimonba vezető műút-ma Szentsimoni út-Szardóka dűlőn áthaladó legmagasabb részét Szurdoknak nevezik. A Szurdok-tető É-i irányban egy lankás dombháttal ereszkedik le a Hangony-patak melletti rétre. A dombhát alján, a rét szélén félkörben egy régi földút vezet. A dűlőút fölötti lankás domboldalon 1964-ben talajszíneződés mutatkozott, a talált edénytöredékeket K. Végh Katalin középkori, 14. Sz-inak minősítette. — *A Szurdóka dűlő a műúttól délre található.*

8. Szurdok-tető. Az Ózdról Szentsimonba átvezető mostani makadám elődjének építésekor, 1907-ben a legmagasabb terep levágásakor, a Szurdok kialakításakor csontvázakat találtak. Később házalapozásokkor több sírra bukkantak. Feltételezhető, hogy a Szurdok-oldal középkori lakótelepének temetkezési helye lehetett itt. — *feltehetően a35612-vel azonos*

9. Paptag, Újtelep, most Károlyi Mihály utca. A régi falutól Ny-ra elterülő szántóföldet, a Paptagot 1949-ben felosztották házhelynek. Az egyik házhelyen hamuval kitöltött vermet találtak. — *feltehetően azonos a 75133-as lelőhellyel*

10. Kertalja, most Liget utca. A kertek alatt az Ir-patak jobb oldalán, a malom fölött alapásás közben egy urna került elő, és több edénytöredék. — *területileg szintén a 75133 lelőhelyhez kapcsolható*

11. Homok dűlő. Az 1930-as években a községtől DNy-ra a Homoknak nevezett dűlő területén, a Voda-házként tartott részen ősi település húzódik. Edénytöredékek, kemence égett darabjai kerültek itt elő. — *a földrajzi leírás alapján az előbbi két terület szomszédságában lehet*

12. Csamasz eleje. A településtől DNy-ra, a Hangony-patak jobb oldalán, a Tóhelytől D-re egy homokbánya van. (Felső-homokbánya) Az 1940-es években Rozsnyói Márton gyűjtött itt edénytöredékeket, 1958.01.23-án pleisztocénkori állatcsontokat találtak. Itt 4 db kemence is előkerült, bennük égetett csontok voltak. — *ez feltehetően a hangonyi Homokbánya lelőhely (16625), jelen vizsgálati területen kívül esik*

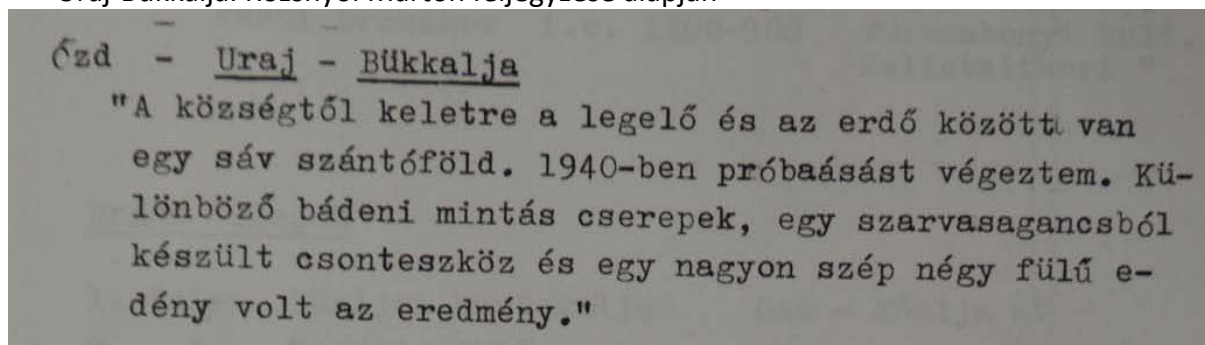
Dobosy 1995-ben említett, de pontosan nem beazonosítható lelőhelyek

- Kerekhegy

Rozsnyói Márton feljegyzése alapján Korek József 1951-ben gyűjtött itt leleteket. Banner János is említi ezt a lelőhelyet (Banner 1956, 102).

Az EOVS térképlapon Kerekdomb elnevezés az Uraj-patak völgyének jobb partján egy kis kerek kiemelkedés. György László bejárta a területet és nem talált ott leleteket. Az interneten Ózd-Kerekhegyi sportpálya néven adatolt terület a Velence-teleptől nyugatra található. Ezen forrás szerint itt egy lebontott stadion állt (<https://www.magyarfutball.hu/hu/stadion/4438>).

- Uraj-Bükkalja. Rozsnyói Márton feljegyzése alapján

- Továbbá szintén Rozsnyói Urajtól északra 0,5 km-re népvándorlaskori lelőhelyet említ, mely adatot Dobosy átveszi.
- Center- Tóth Ede útról csontokat és kerámiát említ, az elhagyatott bányabejáratnál 50 cm hosszú kardot találtak.

További a régészeti lelőhelyek területét érintő megjegyzések:

A közhiteles adatbázisban 2 sorban is szerepel eltérő azonosítóval és poligonnal a Szurdok tető nevű lelőhely (16214, 35612). Mindkét alkalommal ugyanaz a HOM RégAd.: 2372-94 szerepel dokumentumként hozzárendelve, mely azonban a tanulmány készítése során nem volt elérhető a múzeumban. Így a Szurdok tető pontos térbeli meghatározása nem lehetséges.

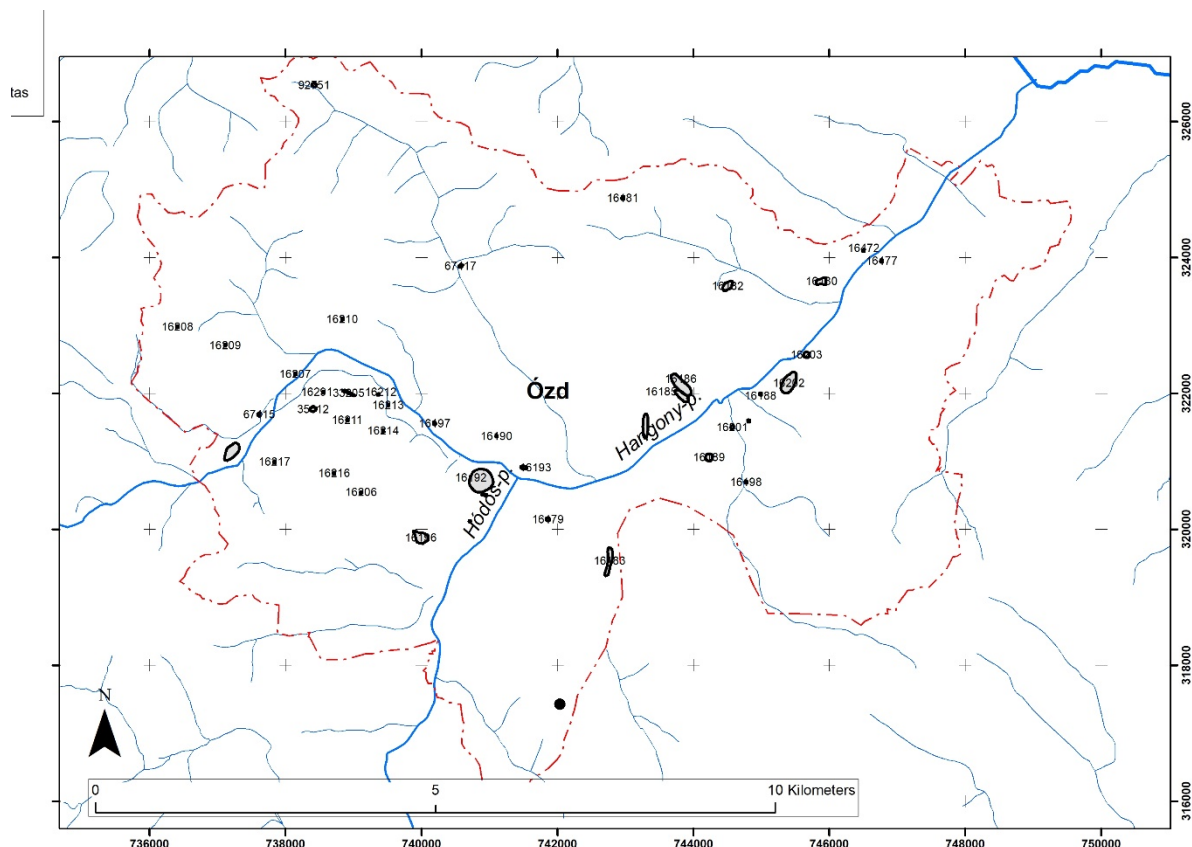
Összesítő térképek

Fentiek alapján öt térképben kell összegezzük az Ózd határában található régészeti lelőhelyekre vonatkozó ismereteinket.

1. A hivatalos régészeti lelőhely nyilvántartás által ismert régészeti lelőhelyek. E régészeti lelőhelyek shp-állománya a tanulmány mellékleteként szereplő

001_Ozd_Lh_hivatalos_nyilvantartas.shp-ben található

E régészeti lelőhelyek elhelyezkedését, a lelőhelyek hivatali azonosítójának feltüntetésével az alábbi térkép mutatja:

Fenti kutatások alapján a hivatalos lelőhely nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyek elhelyezkedése 18 esetben módosítandó, mert ezek rossz helyre lettek bejelölve.

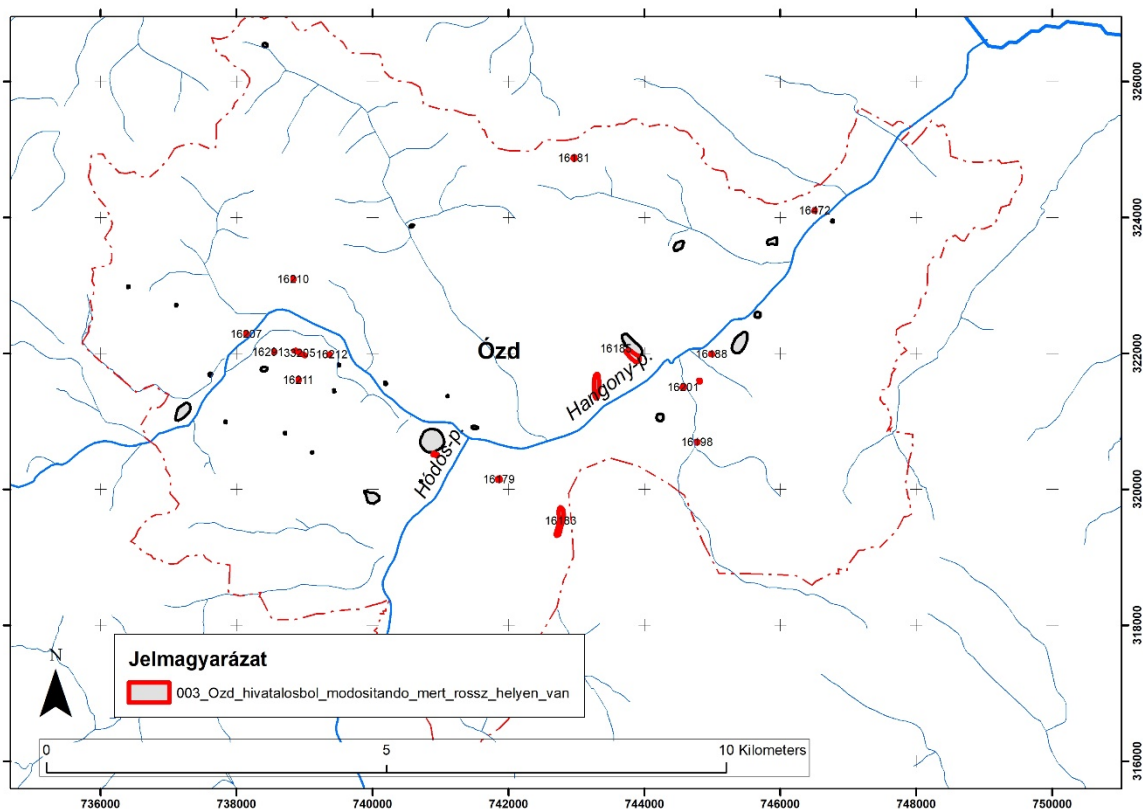
E lelőhelyek az alábbiak:

LELŐHELY NÉV	LH_AZONOSÍTÓ SZÁM
KENDERFÖLDEK	16188
PAP-FÖLDEK	16191
ZRÍNYI ÚT 1.	16195
VIZSLÁS	16212
KERTMEGI-DŰLŐ	16211
SAJÓVÁRKONYI KÁPOLNA	16198
DOBÓ ISTVÁN ÚT	16199
KISTÓI DŰLŐ	16201
SZENTSIMON-KENDERFÖLDEK	16207
KATONA JÓZSEF ÚT	16179
KAJLA FŐ	16181
48-AS UTCA	16183
KŐALJATETŐ	16184
MADÁCH U. 21.	16185
SZILAJA	16210
SZENTSIMON-AGYAGAS DŰLŐ	16291
SZENTSIMON, DOMB-ALJA	33205
CENTER	16472

E módosítandó lelőhelyek shp-állománya a tanulmány mellékleteként

003_Ozd_hivatalosbol_modositando_mert_rossz_helyen_van.shp-néven szerepel.

Térképi ábrázolásuk az alábbi:

E rossz helyen ábrázolt régészeti lelőhelyek elhelyezkedését korrigáltuk. A korrekciót a tanulmány mellékleteként szereplő

002b_Ozd_modositott_helyen_levo_ismert_lelőhelyek.shp- tartalmazza.

A tanulmány elkészítéséhez végzett kutatás alapján vannak a hivatalos nyilvántartásban még nem szereplő, de meghatározható elhelyezkedésű régészeti lelőhelyek.

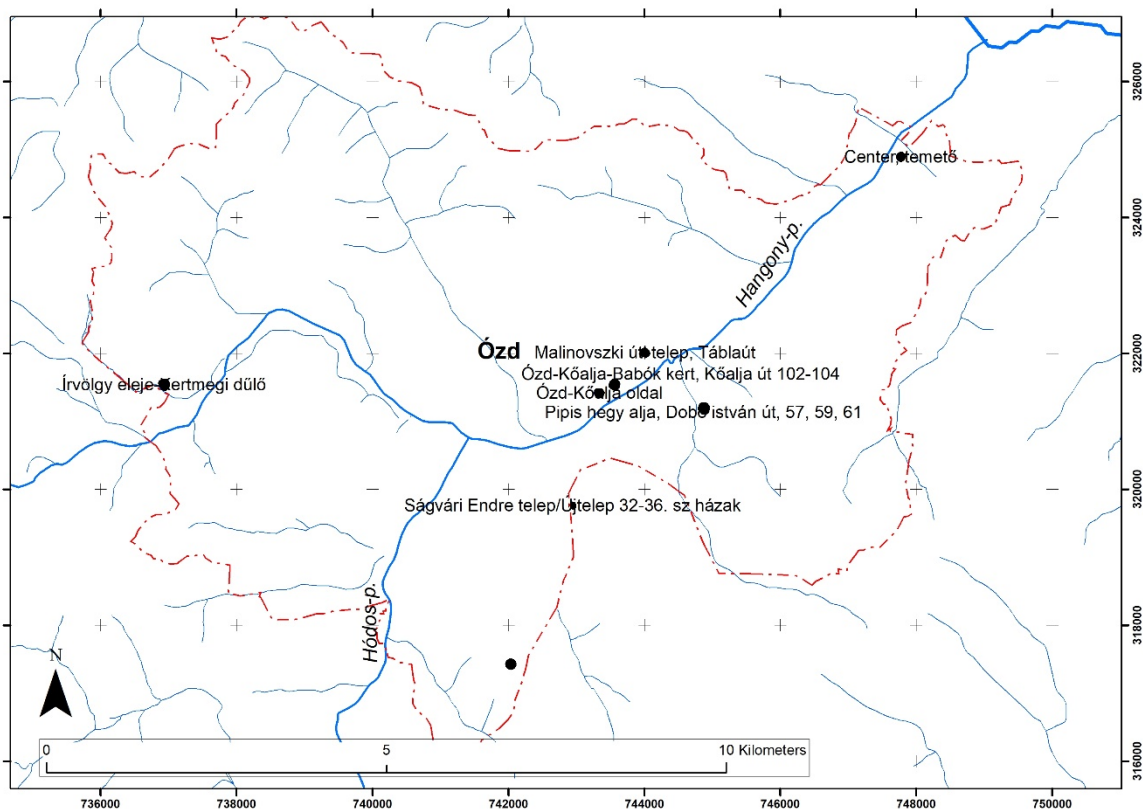
E régészeti lelőhelyeknek még nincs a közhiteles adatbázis szerinti azonosító száma. Hét ilyen régészeti lelőhely van:

LELŐHELY NÉV

PIPIS HEGY ALJA, DOBÓ ISTVÁN ÚT, 57, 59, 61
MALINOVSZKI ÚTI TELEP, TÁBLAÚT
SÁGVÁRI ENDRE TELEP/ÚJTELEP 32-36. SZ HÁZAK
ÓZD-KŐALJA OLDAL
ÓZD-KŐALJA-BABÓK KERT, KŐALJA ÚT 102-104
CENTER, TEMETŐ
ÍRVÖLGY ELEJE-KERTMEGI DÚLÓ

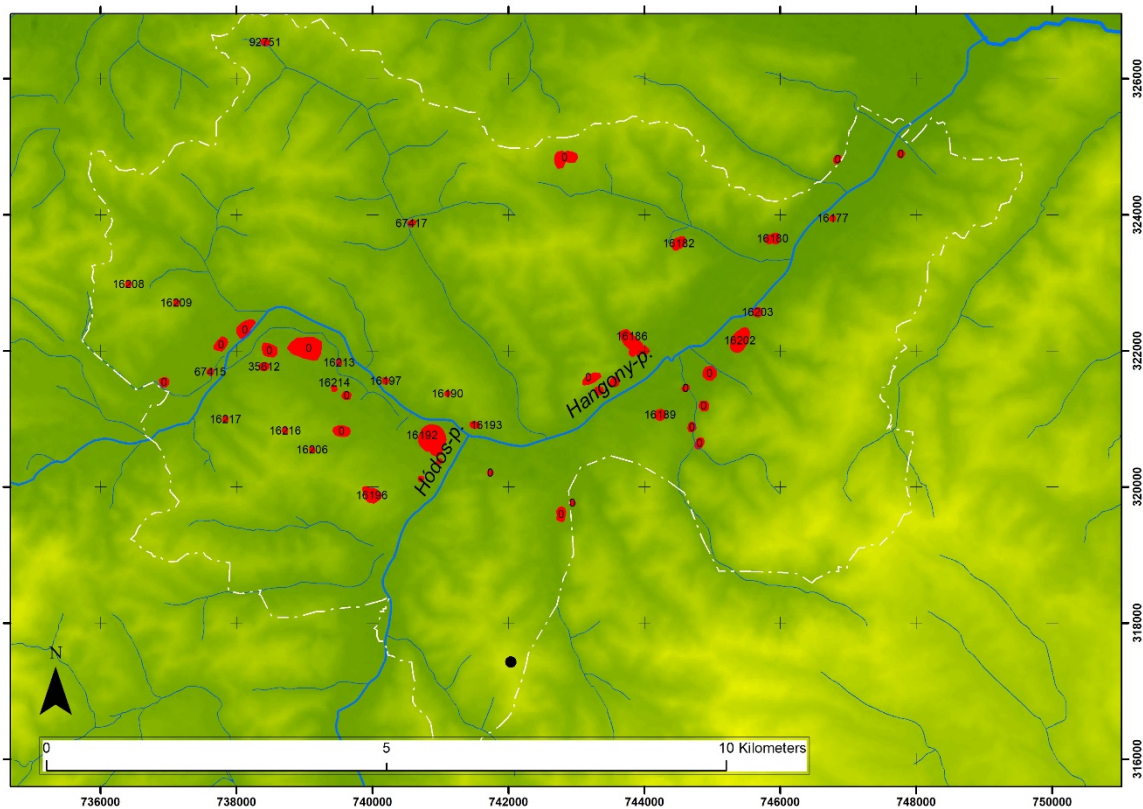
E régészeti lelőhelyeket a tanulmány mellékletében a 002a_Ozd_teljesen_új_lelőhelyek.shp-mutatja.

Térképi elhelyezkedésük az alábbi:

Mindezek alapján a 2019. 07. 23. napján Ózd határából ismert, a hivatalos leleőhely nyilvántartásban szereplő és a valódi helyére rajzolt régészeti lelőhelyek térképe az alábbi.

E régészeti lelőhelyek elhelyezkedését mutató shp-állomány a tanulmány mellékletében a 005_Ozd_2019_07_21_Minden_ismert_es_jo_helyre_tett_nyilvantartott.shp-néven szerepel.

A hatástanulmány készítőinek kérése a rendezési terv készítőihez

Kérjük a rendezési terv készítőit, és a településrendezésben közreműködő egyéb szervezeteket, hogy az Ózd határban található régészeti lelőhelyek térképi ábrázolása során a 005_Ozd_2019_07_21_Minden_ismert_es_jo_helyre_tett_nyilvantartott.shp- állományt és a fenti térképet használják!

Az ózdi régészeti kutatások története

Ózd első múzeumát (Gábor Áron múzeum) és vele együtt régészeti gyűjteményét Rozsnyói Márton hozta létre. Az 1950-ben megalakult és 1956-ban be is zárt múzeum régészeti gyűjteményének jelentős része a Herman Ottó múzeumba került 1972-ben. A múzeum és a tárgyak pontos történetét Hellebrandt Magdolna foglalta össze 1973-ban (Hellebrandt 1973). Rozsnyói gyűjteménye 71 régészeti lelőhelyet foglalt magába Ózdról és közvetlen környékéről az 1940 és 1953 közötti gyűjtésekből (HOM RégAd.: 09-1968), ezek közül Ózdról a Kőaljatető és a Stadion lelőhelyekről elsősorban rézkori anyag ismert. Rozsnyait elsősorban a kőkori időszak érdekelte, e témában publikálta is az általa összegyűjtött leletanyagot (Rozsnyai 1963).

Ózdon a gyűjtés azonban nem maradt abba. Rozsnyói szellemi hagyatékát Dobosy László folytatta tovább és gyűjtötte a régészeti korok hagyatékait, lelőhelyeit. Több Rozsnyói által ismert lelőhely bejárását és leírását szintén Dobosy László végezte el. Az általa gyűjtött leletanyagok ma az Ózdi Muzeális Gyűjtemény és gyártörténeti emlékparkban vannak kiállítva. Az ózdi régészeti kiállítás tárgyainak lelőhely és korszak szerinti beazonosítása a Dobosy hagyaték írásos adatait nagy mértékben fogja kiegészíteni. E munka azonban nem képezi a hatástanulmány részét.

A Herman Ottó Múzeum adattára 1963-as leltári számmal őrzi Dobosy László kéziratát (HOM RégAd.: 295-68=3433-63) a Herman Ottó Múzeum közleményei 8. számában, 1969-ben megjelent cikkéhez. A kézirat 8 rajzos táblát és egy a lelőhelyek elhelyezkedését mutató térképet is tartalmaz. A megjelent cikkben ezek közül csak 2 rajzos táblaválogatás található meg. Az 1963-ban már biztosan lezárt kézirat 16 régészeti lelőhelyet ismertet Ózd területéről. Már e felsorolás külön kezeli az Ózd Kőaljatető (16184) hegygerincét a tőle 80 méterre levő **Kőalja oldal** szőlővel beültetett területéről vagy a **Kőaljai kertek=Tanácsköztársaság út 76-82** (Dobosy 1977 alapján azonosítani!) illetve a **Malinovszky út (rég neve Tábla)** lelőhelyeket. Ezért érdekes, hogy ezek a lelőhelyek eddig nem kerültek be a közhiteles adatbázisba.

A Herman Ottó Múzeum Régészeti Adattára 2372-94 szám alatt őrzi Dobosy egy másik kéziratát, melyben Ózd-Szentsimon régészeti telephelyeinek összegzése található. E dokumentum 12 további lelőhelyet tartalmaz. Az adattári anyag a hatástanulmány készítésének idejében nem volt elérhető, így annak digitális regesztáállományát jelen tanulmány Ózdi lelőhelyek korrigált topográfiai adatai megfelelő alfejezetében adjuk közre.

Dobosy László régészeti megfigyeléseit tartalmazó adatállomány eredeti példánya fia, ifjabb Dobosy László – az ózdi múzeum nyugalmazott igazgatójának – tulajdonában van. A kéziratot 1995-ben két kötetbe bekötötték. Az első kötet az ózdi, a 2. kötet az ózd környéki lelőhelyeket tartalmazza. Az ózdi múzeum megbízott igazgatójának Oláh Zsoltnak a közreműködésével ifj. Dobosy László rendelkezésünkre bocsájtotta a kéziratot, melynek segítségével több régészeti lelőhely pontos lokalizálása megtörtént. Sajnos a szentsimoni adatokat ez a két gyűjteményes kötet nem tartalmazza. Mindezek alapján készült el Ózdi lelőhelyek korrigált topográfiai adatai című fejezet. Ebben 24 esetben módosított illetve újra rajzoltuk a lelőhelyek földrajzi lokalizálását és további 7 esetben valószínűsítjük, hogy újabb adatok előkerülése esetén a nyilvántartás poligonjait módosítani szükséges.

A nyilvántartás adatbázisa jelenleg 44 régészeti lelőhelyet tárol Ózd közigazgatási területéről. Ehhez jön az a 7 lelőhely melyeket az adattári dokumentumok és az irodalom lapján újként tüntettünk itt fel. Ebből több mint 30-at darabot Dobosy László egész életén át tartó gyűjtőmunkájának eredményeként ismerhet a kutatás.

Dobosy a mai lelőhelybejelentő adatlapok tartalmi követelményeinek szinte teljesen megfelelő egységes bejelentő lapokat készített a lelőhelyekről, azok pontos földrajzi leírásával, térképvázlattal, a megfigyelt jelenségek leírásával és a leletek rajzával. Az 1969-ben megjelent cikkben szereplő

lelőhelyek korhatározását Kemenczei Tibor és K. Végh Katalin segítségével végezték el. A későbbi Dobosy által bejelentett lelőhelyek esetében azonban részben szintén ők segítettek a korhatározásban részben az adatlapok nem tartalmazzak korhatározást, így az értékleltár feltűnően sok helyen ismeretlen kor meghatározást tartalmaz. A leletanyag pontos beazonosításának hiányában még a művészi kivitelű rajzok ellenére is csak igen kevés esetben sikerülhet a korhatározás.

Egy másik probléma a 60-as évek régészeti korszakolásának részbeni eltérése a maiétól. A későbronzkor-kora vaskor esetében a régészeti kulturák megítélése jelentősen változott, így felmerül a probléma, hogy a Dobosy által kora vaskorinak nevezett lelőhelyek (Kistó dűlő, Kenderföld, Bánszállás, Nagyverők alja, Kőaljai kertek) egy része mai fogalmaink szerint a késői bronzkorba – jelen területen a Kyjatice kultúrába sorolható. Ennek eldöntéséhez szintén szükség lenne a leletanyag áttekintésére.

A régészeti leletanyagból kiemelkedő a rézkori badeni kultúra leletanyaga, így az országos és nemzetközi kutatás is e korszakról ismeri a település nevét. A vaskori és császár illetve népvándorláskori leletanyag is jelentős, ezzel azonban még nem foglalkozott kiemelten egy kutató sem, így azok részletes régészeti értékelése a jövő kutatásának feladata.

Szentsimon területén dolgozik még egy amatőr gyűjtő Füle Lóránt, az általa megismert régészeti adatok hitelességéhez azonban sok kérdőjel kapcsolható.

Településtörténet

Paleolitikum, mezolitikum

Id. Dobosy László 1995-ös kéziratában Rozsnyói adataira hivatkozva a vasvári hegyen és a bolyoki (helyesen sajóvárkonyi) Pipis hegyen említ pengéket, mikrolitokat. E leletek nem szerepelnek a Hellebrandt Magdolna által beazonosított és a Herman Ottó Múzeumba beletárolt leletanyagok között (Hellebrandt 1973) és nem említi őket Rozsnyói Márton sem az általa mezolitikusnak tartott, mára azonban már minden bizonnyal nem oda sorolható leletek között sem (Rozsnyói 1963). A Pipishegy alja Dobosy 1995-ben a késővaskori lelőhelyek között szerepel, de két hely nem feltétlenül megfeleltethető egymásnak.

Neolitikum

A termelő életmódra történő áttérés a 7. évezred fordulójával történik meg a Kárpát-medence déli felében. A neolit életmódot élő közösségek a letelepedett életmód mellett a növénytermesztést és az állattenyésztést alkalmazták megélhetésük alapjául. Hozzájuk fűződik a kerámiakészítés meghonosítása is a területen. Az északi területeken a 6. évezred 2. felében terjed el a neolitikus életmód, a hegyvidéki területekre azonban csak a Vondlász Kerámia kultúrájának második felében az ún. Bükki kultúra telepszik be.

Az Ózdi medencéből két helyről ismerjük nyomaikat: Bolyokon, a Zsidó temető alatt levő homokbányából közölt Dobosy László neolit leletanyagot (Dobosy 1969, 20). Továbbá a Stadion építését megelőző feltárások során került még elő e korszak emléke (Horváth, 2018, 19).

Dobosy 1995 szerint Bolyokon a Szálás-tető területén a 262-es magassági pont körül 8 kisméretű edénytöredéket talált melyeket K. Végh Katalin a neolitikumba sorolt.

Továbbá két csiszolt kőeszközt mint szórványt is ehhez az időszakhoz sorol: az egyik a Cipóvölgy végéről a Vasvár területéről (ma Kő-lápa tető), a másik Sajóvárkonyról a Vajda dűlő területéről származik. E tárgyak pontos kronológiai besorolása kísérőleletek nélkül azonban nem lehetséges.

Rézkor

Az ózdi medence legmeghatározóbb korszaka a rézkor késői periódusa az ún. Baden kultúra (Kr. e. 3600–2800/2600). A késői rézkor népcsoportjai számos újítást vezettek be. Ezen időszakhoz köthetjük a kerék és a kocsifeltalálását. A termékek másodlagos forradalmát, vagyis amikor az állatokat már nemcsak a húsváért, hanem igavonó erejükért, tejükért és gyapjukért is tenyésztik, az ekés földművelés elterjedését. A tejtermékek előállítása a kerámiakészítést is megreformálta, számos új edényforma jelenik meg, az új kulináris vívmányok kiszolgálására. Az Ózd környéki lelőhelyek hamar kivívták a régészeti kutatás figyelmét és névadójuként szolgáltak a Baden kultúra Ózd-pilinyi csoportjának. A csoport kronológiai és földrajzi helyzetéről, több egymással ellentétes állásfoglalás is napvilágot látott. A probléma legutóbbi vizsgálatához lásd: Horváth 2018, 89-100, 109-112.

Horváth Tünde 2018-ban megjelent összefoglaló publikációjáig nem ismertünk a Baden időszak előtti rézkori leletanyagot. Az Ózd-Stadion lelőhely leletanyagának revíziója során azonban kis mennyiségű középső rézkori, bodrogkeresztúri leletet sikerült azonosítani (Horváth 2018, 91).

Ózd környékéről 13 későrézkori települést ismerünk. A legtöbb a Hangony-patak mentén sorakozik Sajópüspökitől Szentsimonig, mintegy 12 km hosszan. Emellett a környező vízfolyások (Uraj-patak, Arló-patak, Kajla-völgy) közelében is megtalálhatók a települések.

Ózd egyetlen kiemelten védett régészeti lelőhelye is a badeni korszakhoz kapcsolódik: **16184, Ózd-Kőaljatető**.

„A lelőhelyről az 1940-es években Rozsnyói Márton és Pollák Dénes gyűjtött leleteket. A területet négyzethálókra osztva kutatták (Banner 1956, 96). 1941-ben Rozsnyói Márton kisebb leletmentést végzett a magaslaton. 1943-ban Gallus Sándor végzett próbaásatást a lelőhelyen (Banner 1956, 96). Ezt követően 1950-ben Korek József és Megay Géza egyhetes, kisebb ásatást végzett, melynek során két felületet nyitottak (5x4 és 10x4 m). Ekkor több tűzhely maradványait is feltárták. Az ásatás eredményeit Banner János közölte (Banner 1956, 95-100). Később egy helyi gyűjtő, Dobosy László kísérté figyelemmel a lelőhely sorsát. 1959-ben akácfával ültették be a területet, így 30-40 cm mélyen tönkretették a kultúrrejteget. Gyűjtéseiből származó leleteit rajzokon közölte. A lelőhelyet 2009-ben György László vizsgálta: Megállapította, hogy a legmagasabb rész növényzettel jelenleg is sűrűn fedett, ennek ellenére ezen a területen és a lankásabb, É-i oldalon is sok edénytöredéket lehet gyűjteni. Ezek alapján feltételezhető, hogy a település a magaslat egészére kiterjedt. (György 2014, katalógus 134)”

A további badeni régészeti lelőhelyekkel két igen friss és alapos régészeti munka is foglalkozik (György 2017; Horváth 2018). A lelőhelyek kutatástörténeti leírását György László doktori disszertációja alapján adjuk itt meg.

szám nélkül, Ózd-Kőalja oldal

„1928-ban a szőlő telepítése előtt sok edénytöredék és egész edények is előkerültek a lelőhelyről. 1947-ben Rozsnyói Márton végzett kutatást a területen. Később Dobosy László is megvizsgálta a helyet és több edénytöredéket, két mericét és orsógombokat talált (Dobosy én, 2-3).” Ózd, Kőalja út 68, 70 számú házak kertjének végében.

16192, Ózd-Stadion

„1950 decemberében a stadion építése során régészeti leletek kerültek elő. A következő évben Mozsolics Amália terepbejárást végzett, majd Kemencezei Tibor ásatott a területen. 1952-ben Kovrig Ilona vezetésével is folytak feltárások (Banner 1956, 100). A kutatás során több korszak leletei is előkerültek (Korek 1958, Párducz-Korek 1958; Hellebrandt1973). Az objektumok közül tizenkettő sorolható a Baden-kultúra időszakába”.

16190: Ózd-Csivakodó

„1981-ben a terület fásítása miatt az erdészeti négy kutatógödört ásatott talajmintavétel céljából. A Strand utca északi házsorától 200 m-re, a hegycsúcs alatt kb. 50 m-re ásott kutatógödör a többitől eltérő talajú volt. Az első megfigyeléseket Dobosy László tette, majd a bejelentés után Koós Judit és Wolf Mária tekintette meg a lelőhelyet. A kutatógödört megvizsgálva újabb leleteket gyűjtöttek. A lelőhelyet Ózd-Csivakó néven a Herman Ottó Múzeum Évkönyvében is megemlíti (L. WOLF-SIMÁN 1982, 119).”

16472, Ózd-Center

„1958 áprilisában az Ózd-Bánréve közötti műút építése során négy badeni edényt találtak, melyeket az építésvezetők bevitték a Herman Ottó Múzeumba. Kalicz Nándor a helyszínt megtekintve a Baden-kultúra hamvasztásos temetőjére bukkant. Április 16-18 és 22-24 között leletmentést folytatott, melynek során 7 sírt tárt fel. A 3. sírban három ember alakú, arcos urna feküdt. A temetőt Kalicz Nándor közölte (Kalicz 1963). 1963-ban Dobosy László a lelőhelyen járva újabb leleteket talált. Ezek között volt egy ember alakú urna is, melyet Kemenczei Tibor publikált (Kemenczei 1964).” A lelőhelyen előkerült ember alakú temetkezési urnák kapcsolatait legutóbb Koós Judit foglalta össze a szentsimoni hasonló

temetkezések alapján (Koós 1994). A leletanyag újraközlése és értékelése Horváth Tündéhez fűződik (Horváth 2018).

16199, Ózd-Dobó István út

„Ózd III. kerületében (Sajóvárkony) a Ladányi völgyből folyó patak bal oldalán, beépített területen található a lelőhely. A Dobó István út 94. számú ház előtt keresztezi a gázvezeték az utat. A lelőhely a 94. és 96. számú házak kertjében is folytatódik (Dobosy 1963, 4).”

16181, Ózd-Kajlafő

„A lelőhelyet Rozsnyói Márton fedezte fel 1940-ben. 1963-ban Dobosy László is felkereste a területet. Edénytöredékeket csak szórványosan talált. 2009-ben György László végzett terepbejárást a területen, amely csekély számú leletanyagot szolgáltatott. Ezek alapján a lelőhely datálását nem lehet megerősíteni György László szerint.”

16182, Ózd-Kajla völgy-Borbás-eleje dűlő

„A lelőhelyet Rozsnyói Márton fedezte fel, majd Dobosy László azonosította 1963-ban. A dombhát tetején több edénytöredéket talált. 2009-ben György László is folytatott a területen terepbejárást.”

szám nélkül, Ózd-Kerekhegy

Banner János említi ezt a lelőhelyet (Banner 1956, 102). Egy domboldalon fekvő település lehetett, ahonnan Rozsnyói Márton gyűjtött badeni leleteket. A leletek az Ózdi Múzeumba kerültek, majd onnan a Herman Ottó Múzeumba. Azonban itt a leltárkönyv szerint nincsenek leletek erről a lelőhelyről. György László A 2009-es terepbejárása nem hozott eredményt, ugyanis a Kerekdombon és környékén nem talált régészeti leleteket.

Dobosy 1995 szerint Rozsnyói 1940-ben ásott a területen.

16201, Ózd-Kistói dűlő, Dobó István út 4-6

1963-ban új bekötőutat építettek a leírt területen. Ennek során több edénytöredéket találtak. Emellett emberi csontváz és egy agyagból készült kisméretű állatszobor is. A lelőhelyen koravaskori leletek is voltak (Dobosy 1969, 20).

16207, Szentsimon-Kenderföldek

1988 májusában a Kenderföldek nevű határrészen homokkitermelés közben régészeti leleteket találtak (S. Koós 1994, 201). A lelőhelyen Koós Judit és Lovász Emese folytatott rövid leletmentést. A késő rézkori sírok leleteit Koós Judit közölte (S. Koós 1994).

33205, Szentsimon-Dombalj

A lelőhelyen 2002-ben Hellebrandt Magdolna és Koós Judit végzett terepbejárást, melynek során a badeni leletek mellett késő kelta, császárkori és középkori emlékeket találtak. 2009-es terepbejárása során György László azonosította a lelőhelyet, azonban késő rézkori leleteket nem talált.

A badeni kultúra magaslati telepeit Banner János monográfiája után Patay Pál foglalta össze 1999-ben. Kiemeli, hogy a korábbi időszakokhoz képes relatív magas területeken, hegygerinceken és hegycsúcsokon is létesültek ekkor települések. László György doktori disszertációjában az ózdi lelőhelyek közül a következő 4-et értékeli magaslati telepként: Ózd-Csivakodó; Ózd-Kajla-fő; Ózd-Kajla-völgy; Ózd-Kőaljatető. E magaslati telepek átlagosan 230-260 m magas dombhátakon, hegygerinceken létesültek, a környező területekből 60-100 m-re emelkednek ki.

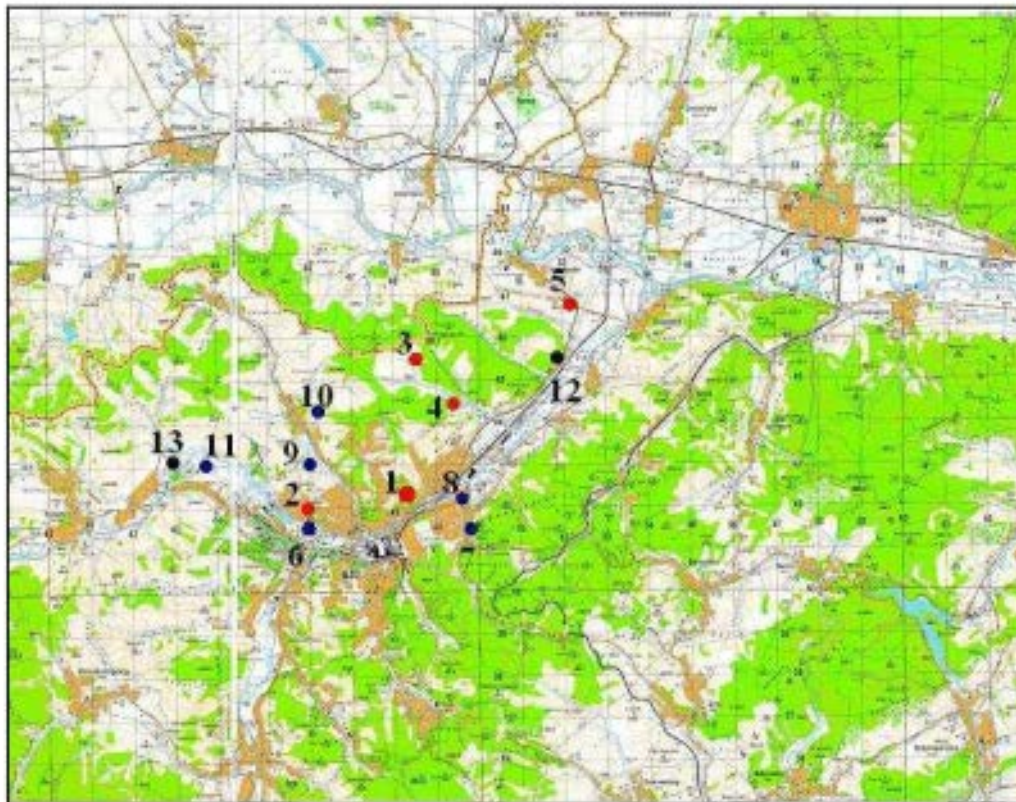
Ózd-Stadiont, Kistói dűlőt, Dobó István utat, Urajt és Szentsimon-Domb alját és feltételeken a Kerek dombot a nyíltszíni a nyíltszíni lelőhelyekhez sorolja.

További két temetkezési hely kapcsolódik még a korszakhoz: Ózd-Center és Szentsimon-Kenderföldek.

Már Banner János is megfigyelte, hogy az Ózd környékén található badeni telepek között kapcsolat van és valószínűleg egy rendszert alkotnak. Feltételezte, hogy a központi magaslati telep Ózd-Kőaljatető köré kisebb, nyíltszíni, időszakosan lakott települések kapcsolódnak (Banner 1956, 216). E települések tökéletes időbeli párhuzamosságára nincs ugyan bizonyítékunk, leletanyaguk nagyon hasonlít

egymáshoz. Finomkronológiai besorolásukkal legutóbb György László és Horváth Tünde foglalkoztak (György 2015, Horváth 2018).

Megállapítható, hogy a magaslati telepek 2-3 km távolságban találhatók egymástól. A magaslati telepek közelében (0,5-1,4 km) helyezkednek el a nyíltszíni települések. A temetők és telepek közti távolság 0,5-1,3 km között mozog.

Az Ózd-Piliny csoport lelőhelyei Ózd környékén: Magaslati telepek: 1 – Ózd-Kőaljatető; 2 – Ózd-Csivakodó; 3 – Ózd-Kajla-fő; 4 – Ózd-Kajla-völgy; 5 – Sajópüspöki-Szurdok-hegy; Nyíltszíni telepek: 6 – Ózd-Stadion; 7 – Ózd-Kistói-dűlő; 8 – Ózd, Dobó István út – Ózd-Kerekdomb; 10 – Uraj; 11 – Szentsimon-Domb-alja; Temetők: 12 – Ózd-Center; 13 – Szentsimon-Kenderföldek (György 2014, 186, 46. ábra).

„A lelőhelyek elhelyezkedését, jellegét, térbeli és időbeli viszonyukat tekintve kétféle településszerkezeti modellt képzelhetünk el.

1. A központi modell szerint az Ózd környéki települések Ózd-Kőaljatető magaslati telepe köré szerveződtek. Ebben az esetben a Hangony völgyének közepén emelkedő magaslaton egy nagy kiterjedésű település található, amelyhez a patak mentén több kisebb magaslati telep és nyíltszíni település csatlakozik. A településrendszert két temető egészíti ki, melyek a völgy két végén. Az elmélet alapjául az egyes lelőhelyek méretében és intenzitásában mutatkozó különbségek szolgálnak” (György 2014).

A kőaljai telep kiemelkedő szerepét a településhálózatban Horváth tünde cáfolja (Horváth 2018, 64).

2. „A második rendszerben olyan települési csoportok különíthetők el, melyeknél egy magaslati telephez egy vagy két nyíltszíni telep és feltételezhetően egy-egy temető tartozik. Például Ózd-Kőaljatető magaslati telepéhez tartozhattak a Hangony túlsó oldalán található települések Ózd, Dobó István út; Ózd-Kistói-dűlő. Hasonló a helyzet ettől a csoporttól nyugatra, kb. 2 km-re. Itt Ózd-Csivakodó feltételezett magaslati telepéhez a patak túlsó oldalán található Ózd-Stadion nyíltszíni települése kapcsolódik. A Hangony völgyének északkeleti végében, a Sajó-torkolat közelében találjuk Sajópüspöki-Szurdok-hegy magaslati telepét. Ettől alig másfél kilométerre, a Kőfej-hegy lábánál helyezkedik el Ózd-Center temetője. Nem tudjuk biztosan, de elképzelhető, hogy a Center-Terítő néven bejegyzett

lelőhely is a közelben lehetett és talán ehhez a csoporthoz tartozott. A völgy másik végénél található a térség másik temetője, Szentsimon-Kenderföldek. Ennek közelében fekszik Szentsimon-Domb-alja, amely nyíltszíni település lehetett. A kettőt a Hangony-patak választja el egymástól. Az elképzelt rendszer a magaslati és nyíltszíni települések közti viszonyra épül. Alapja az a feltevés, hogy a kétféle településtípushoz más-más funkció kapcsolódik (György 2014)."

Bronzkor

A bronzkor időszakába pár szórványos adaton kívül valójában csak a Kőalja-Babók kerti urnatemető sorolható. Ez a temetkezési hely azonban felveti egy későbronzkori közösség lakóhelyének meglétét a temetkezési hely közelében. Erre utalhat az a pár későbronzkori lelet ami a Kőaljatetői rézkori leletanyagban megtalálható.

szám nélkül, Ózd-Kőalja-Babók kert

Dobosy 1995 megadja a pontos helyet: Kőalja út (volt Tanácsköztársaság út) 102-104. Hamvasztásos, későbronzkori urnatemető, Kyjatice kultúra. A Herman Ottó Múzeum Badeni leletanyagot is őriz a lelőhelyről (Horváth 2018, 35) ez azonban az esetleges leletanyagkeveredések eredménye is lehet.

Eperjesdűlő út 29a szám alatt található lelőhelyet sorolja még ide Dobosy, de ez a terület ma már Farkaslyuk önálló közigazgatási területéhez tartozik

A bronzkor-vaskor határának már említett bizonytalansága miatt Horváth Tündénél mint Urnamezős kultúra vagy Hallsatti kultúra besorolással szerepelnek leletek a Sportstadion területéről és Kőaljatetőről.

Vaskor:

A vaskort jelen meghatározásunk szerint Kr.e 800-tól számítjuk. Ekkor érkeznek meg keletről az Alföld egy viszonylag szűk sávjába a preszkíta névvel illetett közösségek, melyek eltérő anyagi kultúrája jól kimutatható. A Kárpát-medence nagy területén azonban tovább élnek a késő bronzkori közösségek és csak Kr.e. 650 környékén a szkíták megérkezésekor és ezzel részben párhuzamosan a Dunántúli Hallstatt kultúra (Kr.e 8-5. sz) indulásával beszélhetünk általánosan vaskorról. Éppen ezért a bronzkor-vaskor határa mind kronológiailag, mind kulturálisan eltérő a Kárpát-medence egyes területein. A késő vaskor hagyományosan a kelta időszakot jelenti a területen, mely a Kárpát-medence keleti területein a Kr. előtti harmadik században indul.

Az ózdi medencében a korai vaskorban a gyér számú bronzkori adat miatt nem számolhatunk jelentős bronzkori alaplakossággal, akik megérték a vaskori népek érkezését.

Vaskor meghatározás szerepel a nyilvántartásban a Kistói dűlő (16201) számú lelőhely mellett.

Vaskori leletanyag került elő a Kőaljatetői kutatások során is (Horváth, 2018, 34-35).

Ásatásból származó szkíta leletanyag ismert Szentsimon-Kenderföldekről (HOMÉ, 1991, 652)

Dobosy alapján koravaskorinak meghatározott lelőhelyek:

Katona József út/Cipópusok (16179)

A leletanyag Dobosynál koravaskori míg a lelőhely-nyilvántartásban általános őskori besorolással szerepel. A Dobosy kézirat képei alapján pontosabb besorolása nem lehetséges.

Március 15-e út 52 (16193)

A leletanyag Dobosynál koravaskori míg a lelőhely-nyilvántartásban ismeretlen kor besorolással szerepel. A Dobosy kézirat képei alapján pontosabb besorolása nem lehetséges.

Vizslás/Asztalos szövetkezet (16212)

A leletanyag Dobosynál koravaskori míg a lelőhely-nyilvántartásban vaskor és középkor besorolással szerepel. A Dobosy kézirat képei alapján pontosabb besorolása nem lehetséges.

Madách utca 21

A leletanyag Dobosynál koravaskori míg a lelőhely-nyilvántartásban ismeretlen kor besorolással szerepel. A Dobosy kézirat képei alapján pontosabb besorolása nem lehetséges.

Nagyverők alja dűlő (16180)

A leletanyagot Dobosy László szerint Kemenczei Tibor koravaskorinak határozta meg.

Kenderföld (16188)

Nagy mennyiségű leletanyag, megfigyelt tűzhelyek a helyszínen. A leletanyag azonosítása esetén a korszak pontosítása szükséges

Bánszállás (16177)

A leletanyagról nincs rajz, a leírás alapján bronzkori vagy vaskori lehet az anyag.

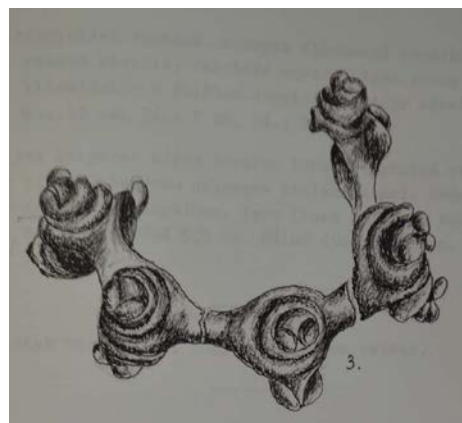
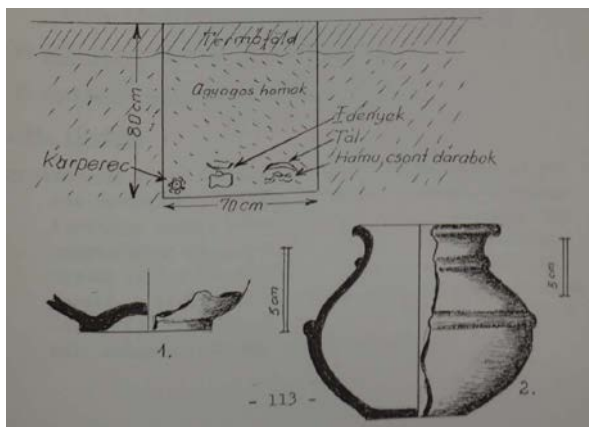
Késővaskor:

Kelta kemencét publikáltak a stadioni ásatás területéről (Korek 1958).

A Dobosy 1995 kézirat szerint késővaskori meghatározást kapott lelőhelyek a következők:

Béketelep/Kenyérgyár fölött (16194)

Vaskori sírok kerültek elő. Dobosy pontos dokumentációját többek közt ez a lelőhely is bizonyítja. A dokumentáció alapján kelta lelőhely.

Pap földek/Szaktanulmányképző iskola (16191)

Dobosy szerint urnatemetkezés maradványai. A kéziratban az iskola egyik szárnyának építésekor előkerült anyag mellett az iskola udvarán előkerült leletekről is szó esik. Ennek értelmében a 16191 poligonját növelni kell. Az így megnövelt poligon magában foglalja a 16195-ös lelőhelyet, mely azonban rossz helyre került berajzolásra. Ennek módosítása után a két poligon az út eltérő oldalára kerül.

A leletanyag a rajzok alapján vaskori

Zrinyi utca 1/Szaktanulmányképző-Tanműhely (16195)

A grafitos töredék alapján vaskori-kelta leletanyag.

Kohászati művek/Ércpörkölt (16204)

A lelet rajza és leírása alapján kora nem határozható meg. Dobosy kéziratában a késővaskori lelőhelyek között szerepel.

Sajóvárkonyi kápolna (1698)

Dobosy László még rajzolásra sem tartotta érdemesnek a leletanyagot, ennek ellenére a késői vaskorba sorolja. A nyilvántartás avar korszakbesorolásának indoklása nem ismert.

Pipis hegy alja/ Dobó István út 57, 59, 61

K. Végh Katalin meghatározása alapján késő vaskori anyag.

Mindezek alapján elmondható, hogy a vaskor folyamán is lakott volt a Hangony völgyének ózdi területe. Mivel ezzel a korszakkal nagyobb összefoglaló munka még nem foglalkozott, számos leletanyag meghatározása pontosítást igényel. Az ózdi múzeum anyagának átvizsgálásával talán azonosíthatóak a lelőhelyekhez tartozó leletek és ez a pontosítás elvégezhető.

Császárkor, népvándorláskor

A római kor császárkori periódusában a Dunántúl területén Pannónia provincia létezett. Az Alföld jelentős részeit az iráni származású szarmata népek lakták. Szállásterületük északi határa azonban az Alföld északi peremvidéke volt. Tőlük északra, így az általunk is vizsgált területen a szarmaták északi szomszédai különböző germán népek voltak. Így a római kor, császárkor, császárkori germán és kvád kifejezések a Krisztus utáni első 4 évszázad leletanyagának pontosabb vagy átfogóbb megnevezései. Az 5. századi leletanyagot hunkori néven foglaljuk össze, azonban vidékünkön ez esetben is germán etnikumú népekkel kell számolni. A különböző germán törzsek tárgyi hagyatékuk alapján nehezen elválaszthatók egymástól.

Császárkor:

Vándál vagy kvád leletanyag ismert a Stadion területéről (Párducz-Korek 1958; Horváth 2018, 20) és ásatásból származó leletanyag ismert Szentsimon-Kenderföldről is (HOMÉ, 1991, 652). Felszíni gyűjtés alapján soroljuk e korszakhoz a Szentsimon-Domb alja (33205) és a Szentsimon-Károlyi úttól keletre (75133) lelőhelyeket továbbá a Borbás eleje dűlőt (16182).

Dobosy 199-ös kézirat alapján ide sorolt lelőhelyek:

Kertmegi dűlő (16211)

A Dobosy féle anyag rajzai alapján korhatározás nem lehetséges. Dobosy császárkorinak írja le a leletanyagot. A nyilvántartásban ismeretlen kor szerepel.

Csapod alja/Bolyki telek 16203

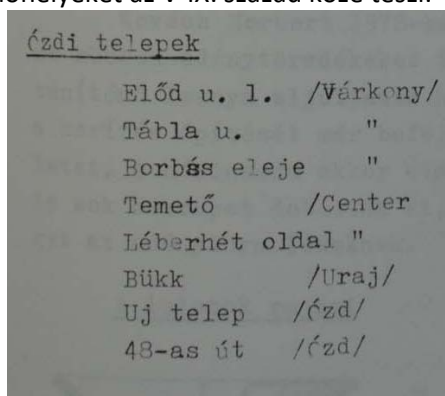
Gázárok vezetése során kerültek elő a leletek. A rajzok alapján korszakuk nem meghatározható. Dobosy 1995 és a nyilvántartás szerint is római kori lelőhelyek.

Derítő telep (16202)

Gázárok vezetése során kerültek elő a leletek. A rajzok alapján korszakuk nem meghatározható. Dobosy 1995 és a nyilvántartás szerint is római kori lelőhelyek. A HOM-ban őrzött leletanyag alapján is római kori a lelőhely.

Népvándorláskor:

Dobosy László az ide gyűjtött lelőhelyeket az V-IX. század közé teszi.

<u>Ózdi telepek</u>	
Előd u. 1.	/Várkony/
Tábla u.	"
Borbás eleje	"
Temető	/Center
Léberhét oldal	"
Bükk	/Uraj/
Új telep	/Ózd/
48-as út	/Ózd/

Kéziratában azonban nincsen Árpád-kori vagy középkori leletkataszter. Az általa itt felsorolt lelőhelyek közül több, nagy valószínűséggel, Árpád-kori vagy középkori. Ezeket igyekeztünk leválasztani amennyire lehetséges volt.

Borbás eleje dűlő (16182)

A nyilvántartásban római korinak adatolt lelőhely Dobosy 1995 alapján népvándorláskori.

A centeri község temetőjéből kérdőjelesen a népvándorláskorba sorolt adatot közöl Dobosy 1995.

Urajtól É-ra fél kilométerre – pontosan nem meghatározható helyen Rozsnyói Máron említ népvándorláskori leleteket.

A nyilvántartás adatai szerint Derítő telep (16202) lelőhely a római kor mellett ezen időszakban is használatban volt.

Továbbá Szentsimon területéről a Kenderföldeken (16207) és az Agyagas (16291) dűlőben is került elő ilyen korú leletanyag.

Árpád-kor, Középkor

Árpád-kori leletanyag került elő a Stadion ásatása során (16192).

A Szentsimon-kenderföldeki 1989-es leletmentés során 9-10. századi kemence került elő (HOMÉ 28-29, 1991, 660).

Újtelep 32-36

Dobosy kéziratában a népvándorláskori lelőhelyek között szerepel, de ő maga is őskori és középkori leletanyagról ír.

Előd utca 1 (16189)

A lelőhely Dobosy munkájában a népvándorláskorhoz lett sorolva. Az innen a Herman Ottó Múzeumba bekerült leletanyag 13-14. sz-i.

Malinovszki út/Tábla út

A HOM-ban található dokumentum szerint K. Végh Katalin Árpád-korinak határozta meg a sírleletet, míg Dobosy 1995-ben népvándorláskor szerepel. A lelőhelyen talált csontvázak zsugorított helyzete egyik időszakot sem támasztja alá. A területen több síros temető van/volt.

48-as út (16183)

Dobosy kéziratában nincsenek rajzok, a tárgyleírások és a nyilvántartás szerint, valószínűleg középkori kerámiaanyag lehet.

Agyagas dűlő (16291)

Csomor Ernő rk. Esperes-plébános Árpád-kori temetkezéseket jelentett be Szentsimonban, a község Ózd felé eső részén, ott ahol újabban házhelyek lettek kiosztva. Dobosy László 1964.05.23-án terepbejárást végzett Szentsimon-Agyagas dűlő területén ahol településre utaló nyomokat talált. Véleménye szerint a Csomor Ernő által 1950-ben bejelentett csontvázas sírok e lakóhely temetkezései voltak. A két terület alig 50 m-re fekszik egymástól. Ennek alapján az Agyagas dűlő területéhez kapcsoltuk az Árpád-kori sírok lelőhelyét is.

A nyilvántartás szerint további középkori lelőhelyek:

Szálás hegy (16196)

Szurdok oldal (16213)

Szurdok tető (16214; 35612)

Vizslás/Asztalos szövetkezet (16212)

Szentsimon-Domb alja (33205)

Uraj, Római katolikus templom (67417)

Szentsimon, Károlyi úttól keletre (75133)

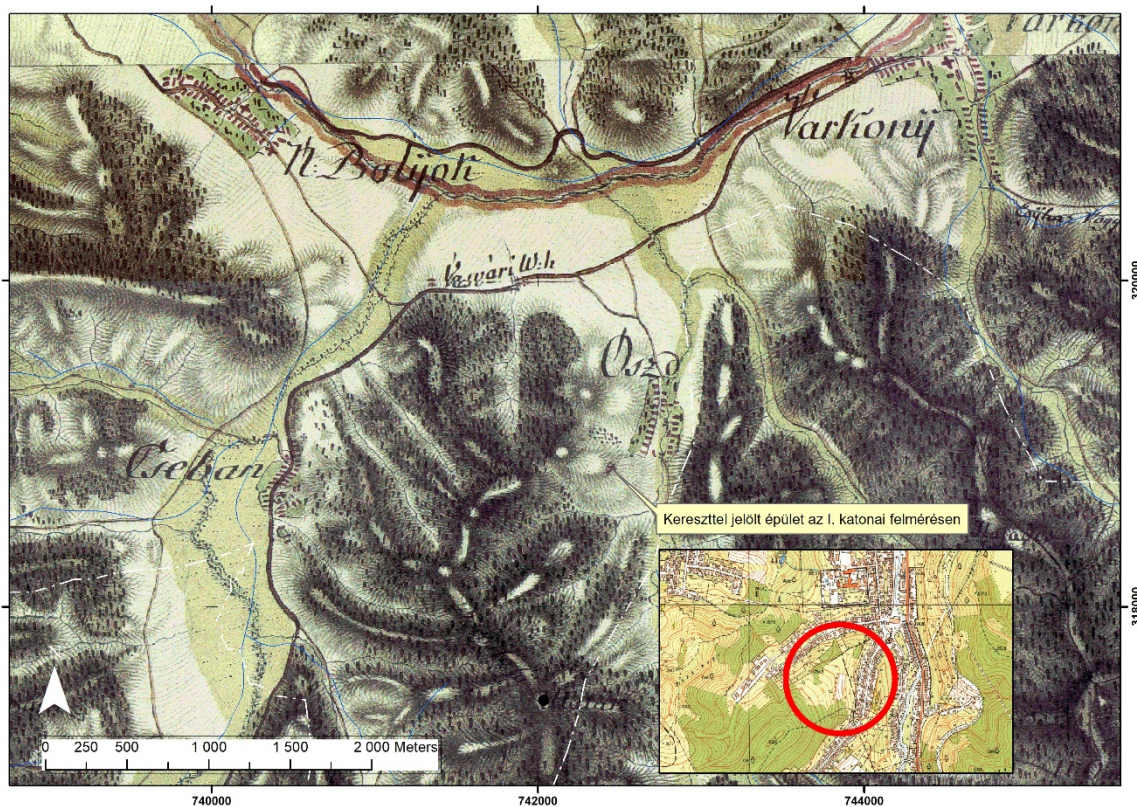
Szentsimon, Római katolikus templom (67415)

A templomot az 1200-as években építtette a Balog nemzetség, román stílusban, Júdás és Simon apostolok tiszteletére. Az eredeti épületet a 14-15. században gótikus stílusban átalakították, ekkor készültek azok a freskók, amelyek töredékei a későbbi átalakításokkor kerültek felszínre, és amelyek az épület kiemelkedő értékei. A képek Keresztelő Szent Jánost, a sárkánnyal küzdő Szent Györgyöt, a királyok imádását fogadó Madonnát és a megfeszített Krisztus siratását ábrázolják.

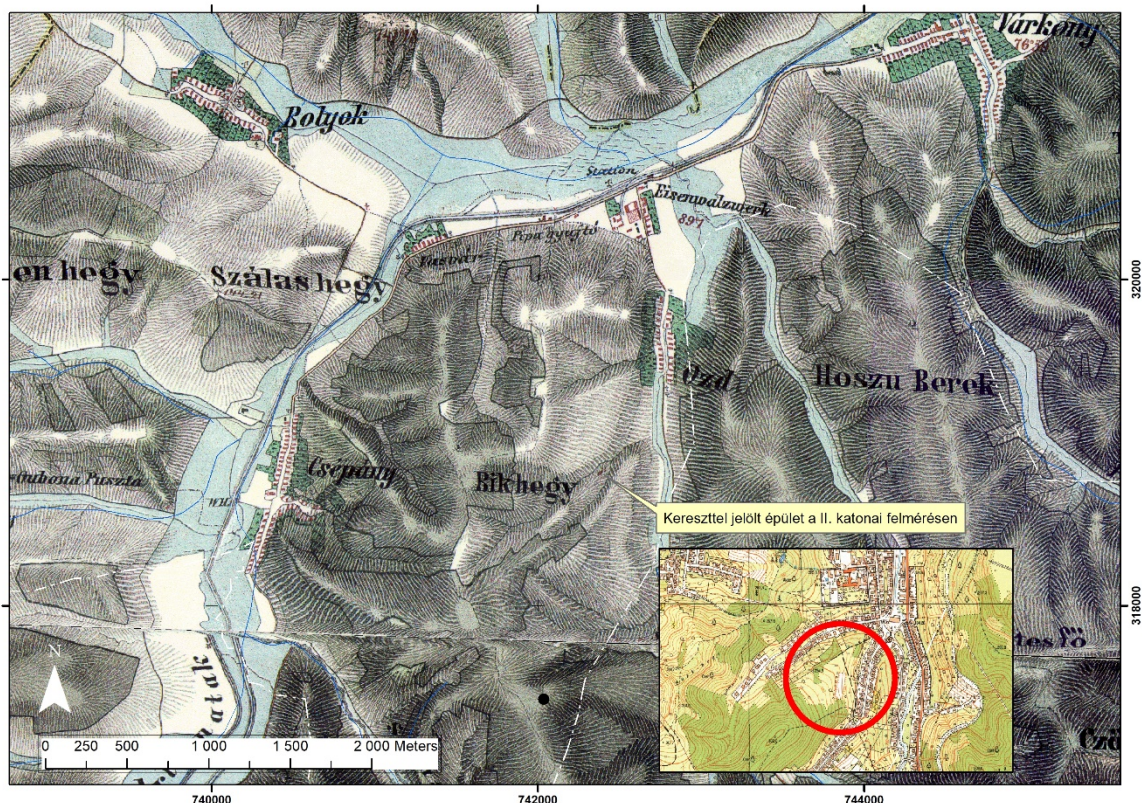
További középkori templomra/templomokra utaló adatok:

I. és II. katonai felmérésen az Ózdi patak bal partján a 742456, 318857 EOV koordináták által jelzett helyen található egy templomhely. A területtől északra futó utca neve: Egyházzölgy. A 2019 július 23-i helyszíni szemlének alkalmával a bokros, fás területen épületre utaló nyomot nem találtunk. Ennek ellenére a területen egy egykori templom meglétével kell számolni.

Az I. katonai felmérés a mai Egyházzölgytől északra eső területen szintén piros kereszttel jelöl egy épületet. terepi azonosítására még nem került sor. A helynévből és a térképi ábrázolásból azonban feltételezhető, hogy e területen egy középkori templom maradványait kell majd megtaláljuk.

1. ábra Kereszttel jelölt épület az I. katonai felmérésen

2. ábra Kereszttel jelölt épület a II. katonai felmérésen

A középkori tájhasználat, birtokviszonyok elemzéséhez kapcsolódnak a környék várainak adatai.

Dobosy 1975 Várak, várhelyek és őrhelyek Ózd környékén című munkájában a vizsgált területre vonatkozóan az alábbi adatokat említi. Az adatok mind mint várhelyek vagy várnevek szerepelnek, konkrét építészeti vagy régészeti nyomok nem csatlakoznak hozzájuk.

Susa-Tücsökvár,

A földrajzi nevek gyűjtésekor a községtől keletre levő hegycsúcsot jelölték így. A fűvel benőtt legelőterületen erődítésnek semmi nyomát nem találtam.

Szentsimon — Földvár — Bokortvány-tető

A községtől keletre, a Kertmegi-dűlő fölötti magaslatok közül a legkeletibb, 285 m-es csúcsot nevezik Bokorivány-tetőnek. A földrajzi nevek gyűjtése közben a helyi lakosok hívták fel rá a figyelmemet. 1989-ben kerestem fel. Déli oldala mezőgazdasági művelés alatt áll, északi oldala bokrokkal benőtt. A tetőn a szántásban 2 db, vízszintesen vonalkázott, korongon készített edénydarabot találtam. Adatközlőm elmondotta, hogy a terület valamikor az édesapjáé volt, aki szántás közben tégladarabokat is talált ott. Ő mondta, hogy ott vár volt.

Uraj-Farkasvár

A földrajzi nevek gyűjtésekor a helyi adatközlők nevezték így a Bujavölgy déli oldalán, a Remete-gerinc alatti két kisebb kiemelkedő magaslatot. A dombtetőn és közvetlen környékén erődítés nyomait nem találtam (1969). A völgy aljában, a Buja-árnyékának nevezett részen, közel a forráshoz, erős elszíneződést mutat a kukoricaföld talaja, s benne néhány égetett agyagdarabot találtam.

Ózd-Vasvár,

„Vasvár nevével Sasvár alakban, először a Várad Regestrumban találkozunk (castrum Sasvar) az 1220-as évből. 1220 után nem szerepel többet fennmaradt oklevelekben.⁹⁷ Klein Gáspár szerint a földvárat a tatárok pusztították el. Ő az II. kerületében a Cipó-völgy és a Kő-lápa közötti, 269 m-es hegyet Vasvárnak nevezik ma is. Alatta napjainkig Vasvár-pusztának nevezett lakott területet, a városfejlesztés során 1970–71-ben elbontották és a városközpontot építették ki a területén. A terület többszöri bejárása és az építés alatti földmunkák során sem találtam erődítésre utaló nyomokat.”

Az ózdi Vasvár ma a Kő-lápa tetőn található. A Herman Ottó Múzeum ásatásai 2007-ben a területen nem igazolták semmilyen régészeti vagy történeti korú lelőhelyet a területen.

A területre vonatkozó adatok összefoglalása Nováki Gyula-Sárközy Sebestyén-Feld István: B.-A.-Z. megye várai az őskortól a kuruc korig, Borsod-Abaúj-Zemplén megye régészeti emlékei 5. Miskolc, 2007, 150. oldalán található. Az adatok összefoglalása után a kötet szerzői is azt írják, hogy „a leletek és a nyomok hiánya a vasvár-tetőn csupán azt valószínűsíti, hogy a vár nem ezen a hegytetőn állt”

A helynévi adatokból arra lehet következtetni, hogy már a korai Árpád-korban kiemelt szerepe lehetett a környék vaskohászatának. Sőt, az országban két Vasvár nevű központ, vár körül alakult volna ki a korai vastermelés, a dunántúli és az észak-borsodi Vasvár körül.

Elképzelhető, hogy a vasvár nyomai a Vasvár-tetőtől keletre eső, mára beépített területen keresendők. megtalálása a település története szempontjából kiemelkedő jelentőségű lenne.

Ózdot alkotó települések első neveinek eredete és első írásos említései

Uraj:

Eredetileg királyi birtok volt Gömör vármegye szélén. A török pusztítás után elnéptelenedett, majd később újra benépesült.

Szentsimon

Hangony-pusztá néven említik írásban először egy 1214-ből származó oklevélben. Ekkor a Hangonyi nemzetség szállásföldjéhez tartozott, majd a rimaszécsi Széchy Balog nemzetség kapta királyi adományul. 1247-ben Szentsimonúr a neve, templomavédőszentjéről. Az 1427-es összeírás szerint a falu Szécsi Miklós birtoka. Ekkor 55 portát jegyeztek fel, amelynek névjegyzéke szervezett (délvidéki?) betelepítésre utal. Templomának freskói 1330 és 1423-as évekből származnak.

1554-ben a török hódoltság peremén kettős adóztatású terület lett. 1553-ban Báthory Andrásnak még 25 portája volt a faluban és két új házat is építtetett, de rövidesen elkezdődött az elszegényedés. A szomszéd faluban épített hangonyi pálos monostort is elpusztítja a török, s 1567-ben már pusztultként jegyzik fel. Ezzel a szentsimoni plébánia válik a környék egyházi központjává. Alsó- és Felsőhangony, Uraj, Susa és Jéne is ide tartozik, a környék első iskoláját is Szentsimonban létesítik.

1578-ban még Széchy Tamásé a falu, de 1588-ban már nem szerepel neve a birtokosok között. A hitújítás viharai a templomon nyomon követhetők. 1650-ben készítik a templom festett famennyezetét. 1652-ben Wesselényi Ferencnek, 22 egész, 2 zsellér, 30 elhagyott és 15 paraszt portája volt itt.

1683-ban a török felégette a falut. 1687-re a lakosság teljesen elfogyott, rövid időre lakatlan község lett. 9 megmaradt család visszatért. Az 1700-as évek elejétől gyarapodni kezdett a község

Susa

A falu első írásos említése 1213-ban a Várad Regestrumban szerepel. Első ismert birtokosa a Hangony nemzetségvolt, majd annak kihalta után a Losonczi család birtoka volt. A török elpusztította a falut, ami másfél évszázadig lakatlan maradt, s csak az 1700-as években kezdett újra benépesülni. Lakossága a középkor óta színmagyar.

Bolyok

Az első írásos emlék 1320-ból származik, akkor Bolk alakban fordul elő. A Bolk szláv eredetű személynév, ebből alakult magyar névadással Bolyokká. A birtokosai közül leghíresebb Bolyki Tamás. 1940 óta Ózd része.

Ózd

A település neve az alábbi alakokban írva fordult elő: 1272: Ovzd, 1323: Ouzd, 1388, 1471, 1549: Ozd, 1773: Oszd, 1780–81: Ózd, Ozd, 1785–86: Ózd, 1873-tól: Ózd

Sajóvárkony

Neve 1263-ban fordul elő írásban először Warkun alakban. Később megtalálható Warkan, Warkon, Warkund alakokban is. Egyházi birtok volt. 1940 óta Ózd része.

Center

Területe a honfoglalás után a Hanva nemzetség szállásbirtokához tartozott, de ezeket a földjeiket korán elveszítették. A település feltehetően a kunok letelepítése után keletkezett, a mónosbéli Bél nemzetség alapította. Oklevélben először 1413-ban említik. A 15. században Chenther falwa írásmód mellett a Nagh Czenther község nevet is említik. A törökdúlást követő újratelepülés után már csak a Ccenter nevet találjuk. Fényes Elek 1851-es leírásában is Ccenterként írta le, amely a legrégebbi időtől kezdve Borsod vármegye községe volt.

Hódoscsépány

1323as első említése Chepan alakban ismert.

A vizsgált területre vonatkozó térképes adatok

A tájhasználat szerinti tagolást segítik az 17-19. századi katonai térképek, az ún. I-II.-III. Katonai felmérés.

A térképeken feltüntetett földrajzi nevek gyakran lehetőséget adnak régészeti lelőhelyek meghatározására. Vagy azért, mert maga a név egyértelműen régészeti jelenségre utal, pl. várdomb, templomhely, vagy olyan földrajzi név, ami egy adott régészeti lelőhelyhez kötve valamely régészeti adatbázisban, adattárban szerepel, és segítségével az adott régészeti lelőhely elhelyezkedése pontosítható. Előfordul, hogy magát a régészeti jelenséget (árok, sánc) is jelölték a térképen.

A kutatási terület az I. katonai felmérésen, és annak leírása

Az I. Katonai Felmérés (1763 – 1787) az első olyan térképészeti alkotás, amely több területre kiterjedően részletes és rendszeres információt tartalmaz a feltérképezett területről. A térképeken feltüntették a felszínborítást is, ami lehetővé teszi a korabeli táj rekonstrukcióját. Az I. Katonai Felmérés eredeti színes, kéziratos szelvényei a bécsi Kriegsarchivban található. A térképezés felvételi méretaránya 1:28 800, (1 hüvelyk = 400 bécsi öl -ből levezetve). A térkép vetület nélküli, egységes geodéziai hálózat és koordináta rendszer nélkül készült. A vetület hiánya miatt nagyobb területen már nem lehetett pontosan illeszteni a szelvényeket, de a vizsgált település esetében a térképen számos olyan illesztési pont található, mely lehetővé teszi georeferálását, és a mai térképi rendszerekkel való összevetését.

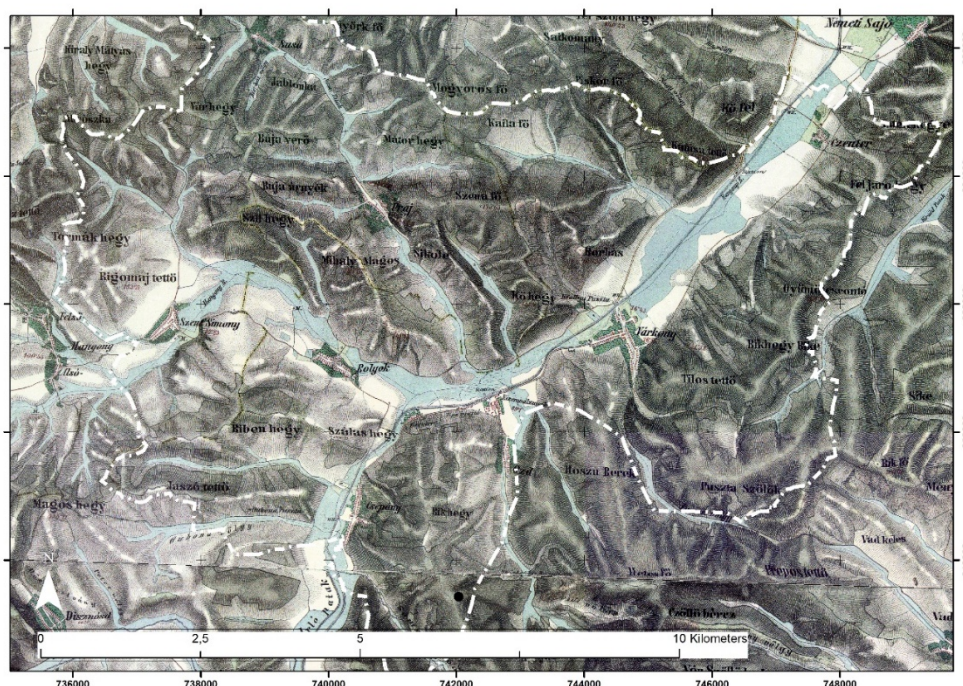
A mai ózd területét mutató térképlapokon Ózd földrajzi viszonyai jól szemléltethetők. A Hangony és az abba ömlő mindkét parti patakok mellett a többi területet erdővel borított hegyként ábrázolták. Láthatóak a mai települést alkotó önálló településnevek és Vasvári vasúti megálló felirat, mely a vasvári helynév egyik megjelenése.

A katonai felmérés térképlapja alapján valószínűsíthető templomhelyről lsd. fentebb!

A kutatási terület a II. katonai felmérésen, és annak leírása

I. Ferenc császár 1806-ban rendelte el a II. katonai felmérést, amely a Magyar Királyság területén több megszakítással 1810 és 1866 között folyt. A felmérés ún. „Cassini” féle vetületben (négyzetes hengervetület) történt, amelynek geodéziai alapját többszintű háromszögelési hálózat építette. A terepi felvétel 1 : 28 800 méretarányú, 1833 -tól kezdődően trigonometriai magasságmérés is segítette a felméréseket. Lapjai igen jól illeszthetők a mai térképekhez. A II. Katonai Felmérés névanyaga sokkal pontosabb, út- és vízrajza megbízhatóbb, és a felszínborítás elkülönítése is sokkal pontosabb, mint az I. Katona Felmérésen.

E felmérés térképlapjain a Hangony és mellékfolyóinak völgytalpa vízborította területként látható, Ez a térkép jól mutatja, az egykor megtelepedésre nem alkalmas vizenyős területeket. Az ismert régészeti lelőhelyekkel összevetve látszik, hogy azok a vízborította terület két oldalán a keskeny hegylábi zónákra korlátozódnak. Az I. katonai felméréshez képest megjelennek a hegységek is a térképen.

Az alábbi földrajzi nevek azonosíthatók ismert régészeti lelőhelyekkel: Szálas hegy, Biben hegy, Kajla fő, Kőhegy és megjelenik a részletesen elemzett Vasvár dűlőnév is.

Susától DNy-ra látható egy Várhegy felirat, mely nem egyezik a Dobosy által említett Susa-Tücsökvárral (Dobosy 1975, 55)

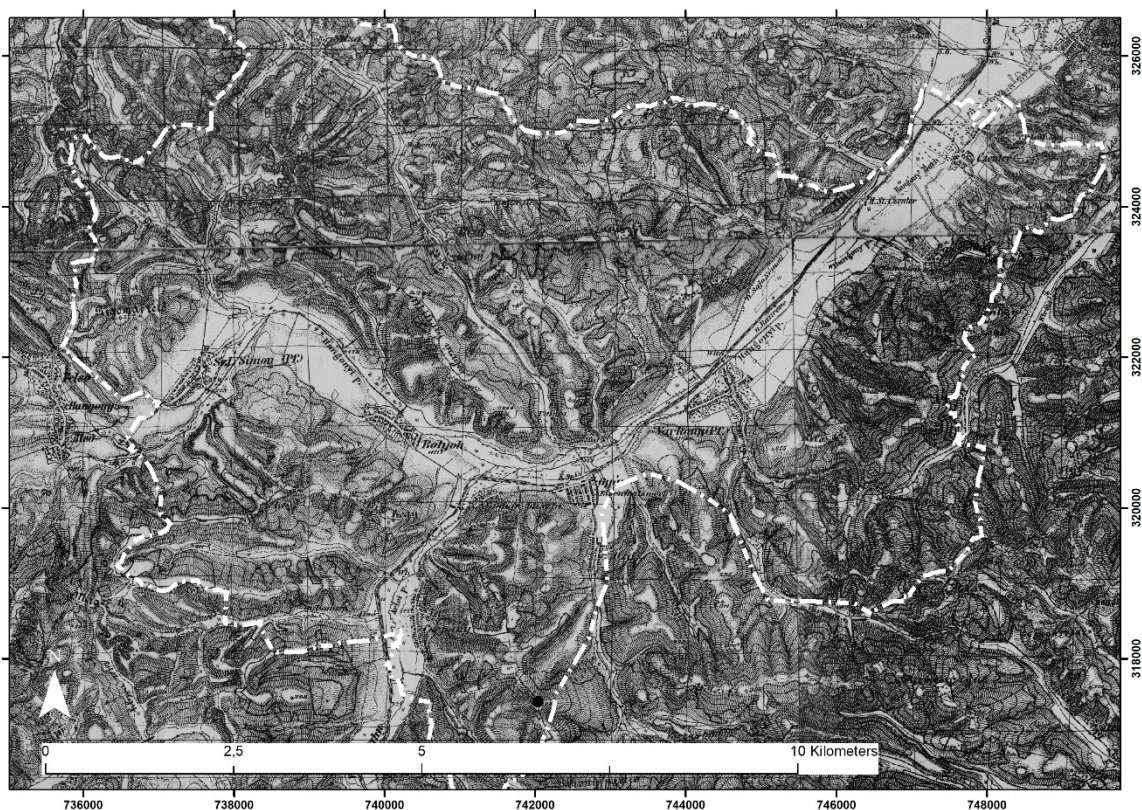
I. és II. katonai felmérésen az Ózdi patak bal partján a 742456, 318857 EOVS koordináták által jelzett helyen található egy templomhely. A területtől északra futó utca neve: Egyházvölgy.

A katonai felmérés térképlapja alapján valószínűsíthető templomhelyről lsd. fentebb!

A kutatási terület a III. katonai felmérésen, és annak leírása

A III. Katonai Felmérést 1869-ben rendelték el, hazánkban 1872 – 1884 között folyt. Az egész felmérés 1887-re, viszonylag rövid idő alatt (17 év) alatt be is fejeződött. Az elkészült térképek méretaránya 1:25 000 méretben készült el. A III. Katonai Felvétel alapján készítették szinte az összes katonai, műszaki, tudományos, stb. térképet a két világháború között.

A II. katonai felmérés helyneveivel azonos említések mellett a susai Várhegyhez kapcsolódó Vár völgy elnevezése látható.

Kézírtos, kataszteri térképek, melyeken régészeti érdekeltségű helynevek találhatók

- Dorf Ózd in Ungarn Ofen Pester District [S 78 - 082. téka - Ózd - 1-3.] — 1855¹

Régészeti szempontból értelmezhető helynévi anyag:

Kerek-domb, Templomdűlő, Egyházzölgy

Ez a térkép esetleg segíthet a Kerek-domb nevű badeni település pontos helyének lokalizálásában. A már az I. és II. katonai felméréseken is megfigyelt templomos helyen itt a Templomdűlő és Egyházzölgy elnevezések olvashatók, melyek megerősítik a feltételezést, miszerint ezen a területen egykor templom állt.

- Gemeinde Nagy Bolyok in Ungarn Ofen Pesther District [S 78 - 082. téka - Ózd - 4-6.] — 1852²
- A több térképen is megfigyelhető Vasvár és a kérdéses Kerekhegy/Kerekdombi badeni lelőhely környezetére utaló Kerekhegyre járó dűlőnevek segíthetik a régészeti adatok pontosítását.
- Várkony; Ózd, Vasvár, Csépany; Arló és Jánosháza községek sz... [Heves Fktp mlt 114] 1885³
- A térképen a Vasvár elnevezés nagy kiterjedésű, önálló, határokkal rendelkező területként jelenik meg.
- Susa falu Magyarországon, Abauj megye [S 78 - 092. téka - Susa - 3-7.]⁴
A Susától DNY-i irányban már a katonai felméréseken is ábrázolt Vár-völgye elnevezés utalhat régészeti jelenségre.

¹ <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/15914/view/?pg=1&bbox=1515%2C-5084%2C6989%2C-1855>

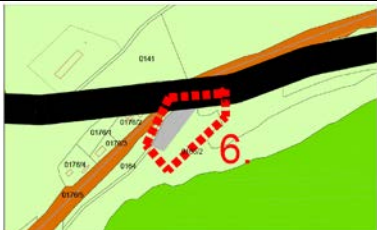

² <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/15915/view/?pg=1&bbox=1997%2C-5613%2C7471%2C-2384>

³ <https://maps.hungaricana.hu/hu/MegyeiTerkepek/1446/view/?bbox=1029%2C-10687%2C10218%2C-6847>

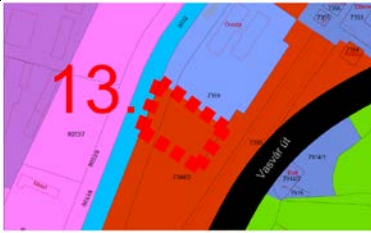

⁴ <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/16109/view/?pg=1&bbox=2994%2C-8032%2C10737%2C-3464>

A településrendezési tervben változással érintett területek régészeti adatai a fentebbi adatok és a 2019 július 13-án végzett helyszíni szemlén megfigyelték alapján

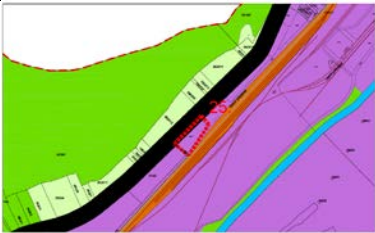

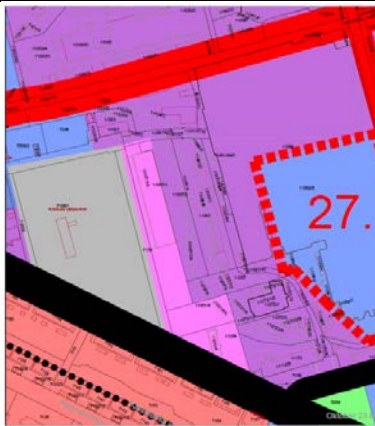
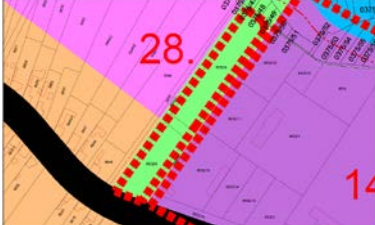

	<p>1. A Bátonyterenye - Ózd közötti 23. és 25. számú országos főút tervezett fejlesztése kapcsán annak Ózd közigazgatási határán belüli szakaszát felül kell vizsgálni, és a TRT-ben a szükséges korrekciókat el kell végezni a már elkészült útépitési tervekhez igazodóan. Erre külön eljárásban kerül sor, de a felülvizsgálat során át kell vezetni. A 25. számú főútvonal hosszútávú nyomvonala is megmarad, és a Csépany út Vasvár út, Malom út szabályozási szélességét is (a jelenlegi fejlesztés alapján) is korrigálni kell. A Piac úton az új Piaccsarnok mellett szabályozási vonal módosítása. A Brassói úton a 25. számú fkl. út új nyomvonalához kell illeszteni a szabályozási vonalat.</p>	<p>A terület érinti a módosított 16472, a 16080, a 16191, a módosított 16195, a szakmunkásképző iskola udvara lelőhelyeket. Régészeti terepbejárásra egyedül alkalmasnak a Sajónémeti határ felőli részen az Ny-i oldala bizonyult a csemetekertig. A többi területen vagy mezőgazdasági vegetáció, vagy természetes buja növényzet és ipari terület áll. A belváros területén a zóna beépített. Részben a Hangony és a Hódos patak vízjárta, mély fekvésű területei, részben, a Hangony első teraszfelszíne. Ez utóbbi területet végig régészeti érdekű területnek kell tartani.</p> <p>A beruházás jellegétől függően a régészeti feladatellátás jellegét a Kormányhivatal határozza meg.</p>
	<p>2. A Városcsopont területén a Vasvár úton a beépítések következtében olyan területek alakultak ki, melyek közterületi funkciója már okafogyottá vált (pld.: Vasvár út 52., Vasvár üzletház alatti terület, stb.). Ezen területek felülvizsgálata, és a kialakult állapotokhoz igazodóan besorolásuk szükség szerinti módosítása indokolt Vt övezetbe.</p> <p>A Vasvár út 52 beépített része is Vt legyen, ne közterület a Szabályozási terven, a ház kialakult úszótelkéhez igazodjon.</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. Közvetlen tőle délre helyezkedik el a módosított 16179-es lelőhely. A beruházás jellegétől függően a régészeti feladatellátás jellegét a Kormányhivatal határozza meg.</p>
	<p>3. Az Ózd Bajcsy-Zsilinszky utcában található 5259 hrsz.-ú, volt Kék Acél Étterem több mint egy évtizede pékségként funkcionál. Hasonló a helyzet a Gyár út 10/b alatti 5190/5 hrsz.-ú volt ÓKÜ telefonközpont, jelenleg ruhaipari üzem esetében is. Célszerű ezen</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>

	területek övezeti besorolásának felülvizsgálata, és a tényleges funkcióhoz igazodó módosítása általános, de nem zavaró hatású gazdasági területbe, egységesen a teljes tömbben.	
	4. Az Ózd Mekcskey út térségében található 4819/1 hrsz.-ú üzem megnevezésű ingatlan évtizedek óta ipari-szolgáltató célra van hasznosítva (hűtőgép javító üzem, nem zavaró hatású gazdasági - fémipari tevékenység, gépjármű javítás stb.). Célszerű annak felülvizsgálata és a falusias lakóövezetből a tényleges funkcióra való módosítása általános, de nem zavaró hatású gazdasági területbe.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.
	5. Az Ózd Mekcskey út térségében található 3638 hrsz.-ú volt óvoda funkciója megszűnt, ezért célszerű felülvizsgálni az ingatlan további hasznosításának megfelelő átsorolást Gksz övezetbe.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. Hangony árterületi része.
	6. Az Ózd Kiskapud térségében található állatmenhely (0165/2 hrsz.) bővítése indokolt lenne, melyet az üzemeltető is kérelmezett. Célszerű ennek felülvizsgálata és az övezeti besorolás ennek megfelelő módosítása az átadott telekalakítási vázrajz szerint.	Rét illetve erdővel borított terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.
	7. A 25. számú fő közlekedési út városból kivezető szakasza mellett igény jelentkezik kereskedelmi szolgáltató tevékenység céljára területrészek kijelölése. Ilyen célú terület a Rozsnyói út, Szövetkezeti út mellett már kialakításra került, további terület felülvizsgálata és kijelölése indokolt a Móricz Zsigmond utcáig, Gksz övezetbe.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.

	<p>8. A Damjanich út - Kóalja út Velence telep melletti részén több különböző funkciójú, övezeti besorolású (Gip2, Vk, Vt, stb.) terület van kijelölve. Itt egyes tevékenységek részben vagy egészben már megszűntek (pld.: Húsüzem, Söripari telep), ugyanakkor újabb tevékenységekre is lenne igény. Ezek miatt a felülvizsgálat indokolt. Gksz övezetbe.</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>
	<p>9. Az Ózd Lomb utcában található volt Reuma kórház területe jelenleg Különleges egészségügyi területnek van kijelölve. Az ingatlan jelenleg hasznosíthatatlan, melynek esetleges funkcióváltását is biztosító és engedő besorolás meghatározása célszerű, Vi vegyes intézményi övezetbe.</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>
	<p>10. Módosítani szükséges az Inkubátor Ház mögött az övezeti besorolások határát a telekalakítási vázrajz szerint Vi általános intézményi övezetre.</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>
	<p>11. Az Ózd-Uraj Remete völgyből érkező élővízfolyás nyomvonala a Kárpáti utcánál az Uraj patak és környezete meder-rekonstrukciója során áthelyezésre került, ezért szükséges annak átvezetése az övezeti besorolás módosításával, lakóterület kijelölésével.</p>	<p>Beépített, kiskertes terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>
	<p>12. Az Ózd-Szentsimon Szurdoktető térségében lakóterület céljára kijelölt terület rész övezeti besorolásának felülvizsgálata indokolt az ilyen célú felhasználási igény hiánya miatt. Megvizsgálandó annak pld.: megújuló energia (napenergia) termelésére szolgáló területként történő hasznosítása, övezeti besorolásának ennek megfelelő módosítása. (04116/12 és 04116/20 helyrajzi számok)</p>	<p>Legelőterület, részben elkerített állattartó teleppel, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>

	<p>13. A Nemzetőr úti Óvoda az elmúlt években több alkalommal is fejlesztésre, korszerűsítésre került. Ennek keretében a telke is bővítve lett a mellette lévő közterületből, melynek átvezetése szükséges az övezeti besorolás vonatkozásában.</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>
	<p>14. A Bolyki főúton a volt Ruhagyár területe és környezete ipari terület besorolású. A vele szemben, az út túloldalán lévő családi házas ingatlanok zavarásának mérséklése érdekében célszerű ezt felülvizsgálni, és legalább a lakóépületekhez legközelebb lévő ingatlanok (8831, 8832/13, 8832/14, stb. hrsz.) kerüljenek átsorolásra a környezetre kevésbé zavaró hatású kereskedelmi-szolgáltató gazdasági területre (Gksz).</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. A területre esik a 16214-es és a 16212-es módosított területű régészeti lelőhely. A beruházás jellegétől függően a régészeti feladatellátás jellegét a Kormányhivatal határozza meg.</p>
	<p>15. A Március 15. út Liszt F. utcai elágazásánál lévő zsákutca szakasz végén az évtizedek óta közterület céljára nem használt, felesleges terület átsorolása indokolt a mellette található lakóterületi besorolásba.</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. Közvetlen tőle Ny-ra található a 16193-as régészeti lelőhely. A beruházás jellegétől függően a régészeti feladatellátás jellegét a Kormányhivatal határozza meg.</p>
	<p>16. A Sturmán utca –Kazinczy utca környezetében lévő 0322/39 hrsz.-út legelő megnevezésű terület besorolásának felülvizsgálata célszerű annak érdekében, hogy a terület egy része a Sturmán utcához csatlakozóan lakóövezet célra hasznosítható legyen.</p>	<p>Fás, bokros terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.</p>
	<p>17. A Susa-Jéne és Susa-Rimaszécs között tervezett út szabályozási szélességét annak jellegének megfelelő szélességűre kell módosítani az elkészült tervek alapján.</p>	<p>A földút mindkét oldala végig, füves, bokros terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. Területére esik a 92751-es régészeti lelőhely. Az út kialakítása előtt ERD készítése szükséges.</p>
	<p>18. A Piac út – Brassói út – Zrínyi út csomópontban az út szabályozási szélességét módosítani szükséges a tervezett kerékpárút fejlesztéshez igazodóan és a 25-ös főút rekonstrukciójával összhangban.</p>	<p>Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. Magában foglalja a 16195-ös módosított helyzetű régészeti lelőhelyet. A beruházás jellegétől függően a</p>

		régészeti feladatellátás jellegét a Kormányhivatal határozza meg.
	19. Az Egyházvölgy végén D-i oldalon, a családi házzal beépített telkek mögött azon telkeket melyek szintén Kertvárosias lakóövezetbe (Lke) tartozó területet Védőerdő (Ev) területbe indokolt átsorolni, mivel ez a terület már teljes beerdősült.	A terület erdővel borított régészeti terepbejárással nem vizsgálható.
	20. (22/1, 22/2.) A jelenleg nyilvántartott bányaterületek környezetében több olyan terület is található, mely alkalmas lehet homokbánya céljára. A besorolását ennek megfelelően célszerű meghatározni.	Mindkét bányaterület beerdősült, magas cserjéssel borított, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.
	21. A Sárli telep ÉK-i részén lévő ingatlant Környezetbarát általános gazdasági területbe kell átsorolni. A Városmegyei központ felé eső részen Gksz övezet kerüljön kijelölésre. A meglévő intézmények intézmény területben maradnak.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. A II. katonai felmérés alapján a Hangony ártere.
	22. Volt hűtőtorony (Gyár út, 5187 hrsz.) területének felülvizsgálata, átsorolása központi vegyes területből nem zavaró hatású általános gazdasági területbe, védő zöldfelület biztosítása mellett.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható. A II. katonai felmérés alapján vízjárta terület.
	23. Búzas völgy – Uraj „sípálya” K2-SZ1 besorolású terület felülvizsgálata, átsorolása különleges beépítésre nem szánt sportterülete, legfeljebb 3 %-os megengedett beépítési mértékkel.	Rét-legelő, erdősávval, cserjékkel, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.
	24. Zrínyi út - Kucsera u. 7997/3 hrsz.-ú terület hulladékgyűjtő udvarnak megfelelő átsorolása.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.

	25. 9255 hrsz.-ú terület átsorolása a használatnak megfelelően: hulladék átrakó és hulladékgyűjtő udvar övezetbe.	A terepbejárás alkalmával, gabonával fedett terület, a közeli 16180-as, azonos szintvonalon levő régészeti lelőhely miatt a beruházás jellegétől függően a régészeti feladatellátás jellegét a Kormányhivatal határozza meg.
	26. Börtön projekt elmaradása miatt a terület átsorolása egyéb fejlesztési célra, a tömbben szabályozott iparterületi besorolással, a kijelölt természetvédelmi védő zóna figyelembe vételével.	A Hangony patak vizenyős ártéri területe, jelenleg nádas fedi. Régészeti terepbejárással nem kutatható terület. Mély fekvése miatt emberi megtelepedésre a történelmi korokban nem volt alkalmas.
	27. Törzsgyár területén belül egykori Finomhengermű területének átsorolása központi vegyes területből GIP2-SZ2 területbe, vagy annak megfelelő új szabályozású övezetbe. A terület a MaNDA további fejlesztési területei között nem szerepel, illetve időközben a használaton kívüli csarnokrész is teljes egészében lebontásra került.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.
	28. Bolyki főút 8832/8 hrsz.-ú terület KP1 közpark besorolásának felülvizsgálata, átsorolása forgalomképes Gksz területfelhasználásba, üzleti vagyongépjármű tárolásához. A szabályozási terven kialakított utak maradjanak meg.	Elhagyatott, növényzettel borított terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható.
	29. Szentsimon Major + 04024/30 és 04024/32 hrsz. napelen park kijelölése.	A régészeti terepszemle alkalmával kukoricával fedett terület, ezért, régészeti terepbejárással nem volt vizsgálható.
	30. A Bolyki Tamás út 8695/3 helyrajzi számú ingatlan megközelítéséhez megfelelő út szabályozása szükséges, szélesíteni és egyenesíteni kell.	Beépített terület, régészeti terepbejárással nem vizsgálható

Összegzés

Ózd határában 50 régészeti lelőhelyet sikerült azonosítani, melyek térképen is ábrázolhatók. A hivatal által nyilvántartott régészeti lelőhelyek egy részének elhelyezkedését pontosítottuk.

Az Ózd határában található régészeti lelőhelyek elhelyezkedését a

005_Ozd_2019_07_21_Minden_ismert_es_jo_helyre_tett_nyilvantartott.shp -állomány mutatja.

Ezek a régészeti lelőhelyek a 2001.évi LXIV. törvény előírásai alapján védendő régészeti lelőhelyek.

A területeken tervezett beavatkozások tervezése során törekedni kell a régészeti lelőhelyek eredeti állapotának megőrzésére.

Minden olyan változtatás során (tereprendezés, földmunkákkal járó beruházás), mely e régészeti lelőhelyek területét érinti, szükséges kikérni a Kormányhivatal építési és örökségvédelmi osztályának hatósági előírásait.

Jelenleg nem ismerünk olyan tényezőt, ami a település határában tervezett változtatásokat régészeti oldalról akadályozná.

Nagyberuházások esetében, függetlenül attól, hogy van-e a területen ismert régészeti lelőhely minden esetben szükséges elkészíteni az adott terület Előzetes Régészeti Dokumentációját.

Több olyan régészeti lelet, lelőhely is található Ózd határában, melyek segítségével Ózd nevét a világ is megismerhette, megismerheti. Legkiemelkedőbb ilyen leletek az Ózd-centeri rézkori urnák.

Az Ózd határában található régészeti lelőhelyek igen magas száma mutatja a település határának a település földrajzi elhelyezkedéséből adódó energiáit a régészeti korszakokban. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a település fejlesztése során ezekre a régészeti lelőhelyek jelentette energiákra is számítani lehet. Bemutató helyek, tanösvények kialakításával, az ózdi múzeum régészeti gyűjteményének magyar- és nemzetközi kutatásba való bevonásával. Több olyan régészeti lelet is található ugyanis az ózdi múzeumban, mely jelentős tudományos érdeklődésre tarthat számon. Tudományos feldolgozásuk alapozhatja meg az e leletekhez kapcsolódó ismeretek társadalmi hasznosítását. 1

Ismereteink szerint több olyan gyűjtő is él a településen, akiknek jelentős ismereteik vannak az Ózd határában található régészeti lelőhelyekről. Dobossy László helytörténet kutató példamutató munkát végzett, amikor a régészeti gyűjtéseit rendszerezte, múzeumi adattárba jutatta, és ki is adta. A helyi identitás erősítését szolgálná, ha egy külön projekt keretében szakemberek bevonásával ezt a mostani gyűjtők és helytörténet iránt érdeklődő ózdiak bevonásával, az ő ismereteiket összegyűjtve és rendszerezve ismét meg lehetne tenni.

Miskolc, 2019. szeptember 26.

Dr. Pusztai Tamás
régész
Z4S21M

Pusztai Timea
régész
2.3.1/688-4/2004

Irodalom:

- Dobosy László: Ózd régészeti lelőhelyei. én HOM RégAd.: 3433-63.
- Dobosy László: Ózd régészeti lelőhelyei. HomKözl 8, 1969, 20-24.
- Dobosy László: Várak, várhelyek és őrhelyek Ózd környékén. Borsodi Kismonográfiák 1. Miskolc, 1975.
- Dobosy László: Ózd város régészeti telepei és leletei. Ózd 1995, kézirat.
- György László: Észak-Magyarország a késő rézkorban. A Baden-kultúra leletei Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. PhD disszertáció. ELTE, 2014
- Hellebrandt Magdolna: Az ózdi régészeti gyűjtemény. A Herman Ottó Múzeum közleményei. 12, 1973, 37-57.
- Horváth Tünde: Ózd csodálatos földje. A Baden-kultúra Ózd-Piliny variánsa Északkelet-Magyarországon. Martin Opitz, Budapest, 2018.
- Kalicz Nándor: Die Péceler (Badener) Kultur und Anatolien. Akadémiai kiadó, Budapest, 1963
- Kemenczei Tibor. A péceli kultúra újabb ember alakú urnalelete Centeren. - Neuere menschenförmige Urnen der Péceler Kultur in Center. In: A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 6. (1964) 10-14.
- Koós Judit: Neuere Erkenntnisse zur Verbreitung der menschenförmigen Urnen in Nordost-Ungarn. - Újabb adatok az ember alakú urnák elterjedéséhez Északkelet-Magyarországon. In: A kőkortól a középkorig. Tanulmányok Trogmayer Ottó 60. születésnapjára. (Szeged, 1994) 201-202.,
- Korek József: Kelta edényégető kemence Ózdon HOMÉ 2, 1958, 79-81.
- Nováki Gyula-Sárközy Sebestyén-Feld István: B.-A.-Z. megye várai az őskortól a kuruc korig, Borsod-Abaúj-Zemplén megye régészeti emlékei 5. Miskolc, 2007
- Párducz Mihály-Korek József: Császárkori telep Ózdon. Archaeológiai értesítő 85, 1958, 18-36.
- Patay Pál. A badeni kultúra Ózd-Piliny csoportjának magaslati telepei. HOMÉ XXXVII (1999) 45-56.
- Rozsnyói Márton: Mezolitikus szórvány leletek a Bükk hegység észak nyugati részén. Egri Múzeum Évkönyve 1 (1963), 69–80.